

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
Філологічний факультет
Катедра польської філології**

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної (магістерської) роботи
магістра

на тему «Проблема взаєморозуміння у романі «Самотність у мережі» Януша
Леона Вишневського»

Виконала: студентка II курсу
групи ФЛКМ-21с
спеціальності 035.033
слов'янські мови та літератури
(переклад включно), перша – польська
Курило Оксана Євгенівна

Науковий керівник
доц. Левко Уляна Елізбарівна

Рецензент
доц. Стельмах Христина Миколаївна

Я, Курило Оксана Євгенівна, підтверджую, що магістерську роботу на тему «Проблема взаєморозуміння у романі «Самотність у мережі» Януша Леона Вишневського» виконала самостійно, вказавши всю використану літературу в *Списку використаної літератури*. У тексті роботи немає фрагментів праць інших авторів без оформлених покликань.

(дата)

(власноруч підпис автора роботи)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИЙ ТА ФІЛОСОФСЬКИЙ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ В ЛІТЕРАТУРІ	5
РОЗДІЛ 2. ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ТВОРЧОСТІ ЯНУША ЛЕОНА ВИШНЕВСЬКОГО.....	15
2.1. Біографічний та інтелектуальний контекст творчості Вишневського.....	15
2.2. Взаєморозуміння у вимірі міжособистісних стосунків у романі «Самотність у Мережі».....	18
2.3. Комунікація в цифрову епоху.....	22
2.4. Діалог чоловіка і жінки.....	27
2.5. Літературні засоби моделювання теми порозуміння у прозі Вишневського.....	31
2.6. Узагальнення: порозуміння як етична й естетична домінанта творчості Вишневського.....	35
РОЗДІЛ 3. ВІЗІЯ ТЕХНОЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ В РОМАНІ ЯНУША ЛЕОНА ВИШНЕВСЬКОГО «САМОТНІСТЬ У МЕРЕЖІ».....	43
3.1. Технології як новий канал для міжособистісного зв'язку.....	43
3.2 Взаєморозуміння як моральна перспектива творів Януша Леона Вишневського.....	49
3.3. Цифрова комунікація як феномен сучасності : погляд Вишневського.....	57
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ.....	65
РЕЗЮМЕ.....	68

ВСТУП

Взаєморозуміння – це фундаментальний феномен людської діяльності, що охоплює всі сфери життя: від повсякденних практик до політичної, економічної, наукової та соціальної взаємодії. Як зазначає А.М. Єрмоленко, порозуміння характеризує взаємну погодженість, домовленість у діях, сприйняттях, цілях і вчинках між людьми. Воно є ключовим поняттям у соціальній та практичній філософії, соціальній психології, етиці та комунікативній теорії.

У літературі порозуміння відіграє важливу роль, оскільки визначає способи взаємодії між персонажами, формується через діалоги, внутрішні монологи та контексти, у яких відбувається комунікація. Особливо гостро ця проблема постає у творчості Януша Леона Вишневського, де тема людської самотності, неможливості або складності досягнення взаєморозуміння є ключовою. У художній літературі тема порозуміння реалізується як складний комплекс психологічних, філософських та етичних вимірів людського існування. Особливо виразно ці аспекти представлені у творах Вишневського, прозові тексти якого вирізняються глибоким психологізмом, фрагментарною оповіддю, активним використанням електронної комунікації та дослідженням внутрішнього світу героя.

Зокрема роман «Самотність у Мережі», розкриває парадокси близькості у цифрову епоху, поєднуючи раціональне осмислення комунікації з емоційною вразливістю персонажів. Саме тому вивчення феномену порозуміння в контексті творчості Вишневського є важливим і своєчасним завданням сучасного літературознавства.

У сучасному гуманітарному дискурсі феномен порозуміння посідає провідне місце, оскільки є основою міжособистісної, культурної та соціальної взаємодії. У добу стрімкого розвитку цифрових технологій, зміни комунікативних моделей та зростання досвіду самотності проблема порозуміння набуває особливої актуальності. Вона стає не лише теоретичним

поняттям, а й практичною потребою людини, що прагне зберегти здатність до автентичного діалогу і глибокої емоційної взаємодії.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі комунікації у житті людини та необхідністю осмислення того, як цифрові технології впливають на здатність до взаєморозуміння, емпатії та міжособистісної близькості. Проза Вишневського пропонує унікальний погляд на ці питання, відображаючи водночас особистісні переживання людини та загальні тенденції сучасної культури. Вивчення його творів дозволяє глибше зрозуміти, яким чином у літературі моделюються процеси порозуміння й непорозуміння, та як ці моделі співвідносяться із соціокультурними викликами XXI століття.

Об'єкт дослідження – творчість Януша Леона Вишневського.

Предмет дослідження – феномен порозуміння як художня, комунікативна й етична категорія у прозі письменника.

Мета дослідження – проаналізувати особливості моделювання порозуміння у романі Януша Леона Вишневського «Самотність в мережі» через призму філософсько-герменевтичних та літературознавчих підходів.

Для досягнення поставленої мети були визначені такі **завдання**:

1. Розкрити теоретичні основи поняття «взаєморозуміння» у філософії та літературознавстві.
2. Дослідити художні засоби та прийоми моделювання взаєморозуміння у творах Вишневського.
3. Проаналізувати вплив цифрової комунікації на міжособистісні стосунки персонажів і характер взаєморозуміння в його прозі.
4. Визначити етичний і психологічний виміри взаєморозуміння як домінанти творчості письменника.

Методологічну основу дослідження становлять:

- герменевтичний метод, що дозволяє аналізувати текст як взаємодію автора, читача і культурного контексту;
- структурно-семантичний аналіз, спрямований на виявлення смислових домінант творів;

- психологічний та етичний підходи до інтерпретації міжособистісних стосунків;
- елементи інтертекстуального аналізу.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному тлумаченні феномену порозуміння в прозі Вишневського з урахуванням цифрового виміру сучасної комунікації, а також у спробі поєднати філософсько-герменевтичні концепції з літературознавчим аналізом художнього тексту.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання її результатів у курсах з теорії літератури, сучасної зарубіжної літератури, комунікативних студій, а також у подальших дослідженнях цифрової епістолярності та психологічної прози.

Структура роботи зумовлена логікою дослідження і складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИЙ ТА ФІЛОСОФСЬКИЙ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ В ЛІТЕРАТУРІ

Проблема взаєморозуміння завжди була однією з ключових тем у філософії, лінгвістиці, соціології та літературознавстві. У творчості Януша Леона Вишневецького ця тема набуває особливого значення завдяки тонкому відображенню міжособистісних стосунків, емоційних переживань та пошуків сенсу комунікації. Даний розділ присвячено аналізу теоретико-методологічних основ дослідження феномену порозуміння в контексті художньої літератури.

Одним із центральних понять філософії герменевтики є категорія порозуміння (*Verstehen*), яку детально розробляли Ганс-Георг Гадамер та Мартін Гайдеггер. За Гадамером, порозуміння є процесом взаємного відкриття смислів у діалозі між суб'єктами. У цьому контексті важливим є поняття «герменевтичного кола», що відображає постійну взаємодію між частинами й цілим тексту чи досвіду [6].

Інша важлива перспектива дослідження порозуміння пропонується соціологом Юргеном Габермасом, який вводить концепцію комунікативної дії. Вона підкреслює значення прагнення до консенсусу як основи будь-якого ефективного спілкування. У цьому контексті важливу роль відіграють праці класиків герменевтики, зокрема Ганса-Георга Гадамера та Юргена Габермаса.

Ганс-Георг Гадамер у своїй праці «Істина і метод» розкриває поняття: «Порозуміння – це не віднайдення єдиного об'єктивного сенсу, а зустріч, де розуміння є результатом діалогу між текстом і читачем або між людьми». Гадамер стверджує, що кожна людина має власний «горизонт розуміння», сформований її досвідом та культурою. Порозуміння продовжується тоді, коли відбувається «злиття горизонтів» – спільне переосмислення змісту у взаємодії [6, с. 283-285].

Юрген Габермас у своїй праці «Теорія комунікативної дії»: «Порозуміння можливо лише за умов, коли учасники комунікаційної дії будуть відкритими,

раціонально і щиро». Він наголошує, що розуміння є основою суспільного життя, а комунікація без маніпуляцій та вихованих мотивів веде до гармонійного співіснування [5, с. 293].

Еммануель Левінас у праці «Час і Інший» описує розуміння як етичну зустріч із «Іншим», яка не зводиться до пізнання іншої людини, а вимагає поваги до її різності: «Зрозуміти Іншого – це побачити його інакшість, а не асимілювати його до власного світу» [18, с.160].

У літературознавчих дослідженнях порозуміння часто розглядається як ключовий механізм інтерпретації художнього тексту, під час якого читач встановлює смисловий і емоційний зв'язок з автором та текстом. Воно ґрунтується на осмисленні художніх образів, мотивів і стилю, поєднуючи раціональне тлумачення зі співпереживанням, що дозволяє досягти авторський задум і досягти естетичного сприйняття.

Т. С. Єжижанська у своїй статті підкреслює, що літературна комунікація базується на взаємодії трьох елементів: автора, тексту й читача. Дослідниця наголошує, що комунікативні процеси в художньому творі охоплюють як внутрішньотекстову взаємодію персонажів, так і ширший рівень – авторську наративну стратегію та рецептивну діяльність читача. Текст функціонує як комунікативне повідомлення, у якому кожне слово є частиною авторської стратегії впливу [11, с. 39].

Аналізуючи моделі спілкування персонажів, можна вийти на розуміння авторського бачення світу, адже комунікативна поведінка героїв репрезентує приховану концепцію комунікації, закладену письменником. Науковець підкреслює, що єдність світу автора й світу персонажів дозволяє глибше осмислити творчість письменника та виявити ті смисли, які залишалися поза увагою традиційного літературознавства. Комунікативний підхід, як зазначає автор, відкриває можливість по-новому інтерпретувати конфліктні ситуації, стиль і поетику, а також розкривати складні аспекти художньої майстерності письменника [11].

Роланд Барт і Вольфганг Ізер звертали увагу на активну роль читача у створенні смислу твору. Згідно з цим підходом, порозуміння між автором і читачем є динамічним процесом, що передбачає постійне збагачення смислових горизонтів. Порозуміння – це фундаментальний феномен людської діяльності, що охоплює всі сфери життя: від повсякденних практик до політичної, економічної, наукової та соціальної взаємодії [11].

А.М. Єрмоленко порозуміння характеризує, як взаємну погодженість, домовленість у діях, сенсах, цілях і вчинках між людьми. Воно є ключовим поняттям у соціальній та практичній філософії. У літературі порозуміння відіграє важливу роль, оскільки визначає способи взаємодії між персонажами, формується через діалоги, внутрішні монологи та контексти, у яких відбувається комунікація. Особливо гостро ця проблема постає у творчості Януша Леона Вишневського, де тема людської самотності, неможливості або складності досягнення взаєморозуміння є ключовою [12].

Метою даного дослідження є аналіз феномену порозуміння у творчості Януша Леона Вишневського через герменевтичний підхід, що дозволяє розглядати літературний текст як процес взаємодії автора, твору та читача.

Актуальність роботи полягає в тому, що порозуміння є центральним поняттям соціальної взаємодії, яке, однак, часто ускладнюється культурними, психологічними та мовними бар'єрами. Аналіз художніх текстів через призму герменевтики дозволяє глибше розкрити особливості комунікації та процесу взаєморозуміння між персонажами.

Як зазначає А.М. Єрмоленко, порозуміння є «інтерсуб'єктивною» основою комунікації, що ґрунтується на спільних цінностях, нормах та смислових очевидностях життя [12].

У творчості Вишневського цей процес набуває особливого значення, оскільки його герої часто опиняються у стані самотності та розриву зв'язку з іншими людьми. Через внутрішні монологи, електронне листування та символічні жести автор передає складність пошуку взаєморозуміння та труднощі встановлення довірливих відносин.

Герменевтика – це наука про розуміння та інтерпретацію текстів, яка особливо важлива в літературознавстві. Вона розглядає текст як динамічну систему значень, що формується у взаємодії між автором, текстом і читачем. Основою герменевтичного підходу є припущення, що кожен текст має глибинний сенс, який розкривається через процес інтерпретації [6, с. 247].

Предметом герменевтики є саме розуміння, що у навчанні читання розглядається як головне завдання для сприйняття тексту [6, с. 248]. Воно базується на індивідуальному досвіді особистості та засвоєних нею нормативно-ціннісних еталонах дійсності [6, с. 257].

Гадамер зазначає, що феномен розуміння можна визначити як «процес осягнення смислу (або смислів) тексту та внутрішніх зв'язків у його змісті; опанування чужих переживань, думок і рішень, описаних у тексті; рух до знання та його активного здобування, відтворення ситуацій і дій, зображених у тексті» [6, с. 257].

У межах герменевтики розроблено відповідний підхід, що ґрунтується на уявленні про універсальність мовних та знакових структур [6, с. 258]. Він передбачає, що розуміння тексту відбувається через поєднання аналізу його частин і цілого: від частин до прогнозування змісту цілого та від цілого до усвідомлення змісту частин.

Таким чином, мета читання художнього твору у герменевтичному підході полягає у входженні в герменевтичне коло твору, тобто в задум автора, та розумінні смислу цілого тексту через аналіз його частин і передбачення цілого [6, с. 371]. Герменевтичний підхід передбачає розгляд твору як смислової структури, що має генеративну функцію формування значень, з урахуванням авторської інтенціональності та рецептивного характеру читання. Рецептивний аналіз твору орієнтований на вивчення літературних явищ та епох через складну взаємодію автора, твору та читача [6].

Як зазначає Науменко Л. О. [19], у концепції Г. Гадамера свідомість людини постає як модель світобачення, що формується індивідуально в межах

унікального досвіду: «у свідомості кожної людини формується модель світобачення. Індивідуальність унікальна за своєю природою в кожному конкретному індивідуумі» [6, с. 404; цит. за Науменко, 19]. Розвиваючи ідеї В. фон Гумбольдта, Гадамер робить висновок, що «в мові виражається весь світ» [6, с. 517; цит. за Науменко, 19], що підкреслює значення мови як універсального засобу пізнання та художнього осмислення дійсності [19] .

Ф. Шлейєрмахер розглядав герменевтику як мистецтво розуміння тексту, виокремлюючи три рівні інтерпретації: несвідоме сприйняття, свідоме тлумачення та мистецтво розуміння [14, с. 83–84; цит. за Науменко, 19]. Ключовим інструментом у його підході є «герменевтичне коло», що поєднує декодування мовних одиниць, когнітивний аналіз і індивідуальне інтерпретаційне засвоєння змісту художнього твору [19] .

Подальші дослідження, зокрема у сфері стилістики та лінгвістики тексту, підтверджують, що герменевтика необхідна для «розшифрування» стилістичного коду художнього вислову, розуміння його мовних і комунікативних закономірностей [12, с. 18; 8, с. 117; цит. за Науменко, 19]. Таким чином, інтерпретація твору охоплює не лише мовний аналіз, а й комплексну взаємодію автора, тексту та читача [19] .

Отже, герменевтичний підхід постає як універсальний метод дослідження художньої літератури, що поєднує історико-філософський, естетичний та стилістичний виміри, дозволяючи виявити концепти, які визначають художню свідомість певної епохи, та простежити індивідуальні особливості творчого мислення письменника. Зокрема застосування герменевтичного підходу у аналізі текстів Януша Леона Вишневського передбачає розгляд творчості письменника як процесу інтерпретації, де текст стає об'єктом взаємодії між автором, читачем і світом. Герменевтичний підхід підкреслює важливість емоційного залучення у процес аналізу. Читач не просто «розуміє» текст, а й «переживає» його, ставлячи себе на місце персонажів, відчуваючи їхні емоції та страждання.

Застосування герменевтики дозволяє розглядати художній текст не лише як мовне ціле, а як багаторівневу комунікативну систему, у якій ключове значення мають мовні засоби, стиль автора та історичний контекст. Завдяки цьому метод стає незамінним інструментом для глибокого осмислення художніх образів, формування інтерпретаційного бачення та аналізу стилістичних і семантичних особливостей твору.

Таким чином, герменевтика забезпечує не лише аналітичне розкриття смислу художнього тексту, а й сприяє розвитку критичного та творчого мислення дослідника, що робить її важливою складовою сучасного літературознавчого аналізу.

Особливості сприйняття художнього твору читачем включають ряд складних інтелектуальних та емоційних процесів. Сприймання художньої літератури відбувається через взаємодію об'єктивного змісту твору з суб'єктивністю читача, що призводить до різних інтерпретацій одного й того самого тексту.

Попри те що більшість польських і українських досліджень зосереджені на літературознавчому аналізі роману, зокрема у своїх дослідженнях Н. Торчинська та М. Глуцька виокремлюють і лінгвістичний аспект, пов'язаний передусім із концептуальними особливостями його мови. У роботах підкреслюється, що важливу роль відіграє лексика, яка передає внутрішні емоційні стани персонажів, що відповідає змістовій специфіці твору.[24, с. 209]. Зокрема, Д. Дубене, [24] аналізуючи функціонування лексеми «*смуток*» у польському оригіналі та литовському перекладі «*Самотності у мережі*», доводить, що її семантичне навантаження в обох варіантах залишається стабільним і відтворюється однаково [24].

Ключовими елементами сприйняття є емоційна та інтелектуальна взаємодія. Читання художнього твору включає як емоційне захоплення, так і інтелектуальне осмислення. Читач переживає емоції та аналізує зміст, відкриваючи для себе нові аспекти твору. Сприймання художнього твору вимагає розвиненої уяви, оскільки читачеві потрібно відтворити картини та

образи, створені автором. Сприймання залежить від особистісних особливостей читача, його досвіду та культурного контексту, що робить кожную інтерпретацію унікальною. Сприймання художньої літератури включає здатність співпереживати героїв та розуміти їхні мотиви, що підвищує емоційну вразливість читача.

Знайомство з твором можна розглядати як внутрішній діалог між автором і читачем, де відбувається обмін ідеями та емоціями.

Вишневський майстерно створює психологічні портрети своїх героїв, підкреслюючи важливість емоційної взаємодії та справжніх зв'язків між людьми. Його твори часто зображують героїв у пошуках любові та контакту, що підкреслює роль емоцій у процесі сприйняття та взаєморозуміння [25].

У романі «Самотність у мережі» Вишневський показує, як сучасні засоби комунікації можуть бути недостатніми для забезпечення справжнього порозуміння. Герої відчують самотність навіть у середині великого міста чи мережі зв'язків, що підкреслює важливість глибоких емоційних контактів. Любов у різних її проявах є головною темою творчості Вишневського. Автор досліджує її вплив на самореалізацію особистості та взаєморозуміння між людьми. Через любов Вишневський підкреслює важливість емоційної близькості та справжніх зв'язків. Сприймання творів Вишневського залежить від особистісних особливостей читача та його досвіду. Автор майстерно поєднує емоції, еротику та науку, створюючи унікальний стиль, який спонукає читача до активної взаємодії з текстом [24].

Вишневський майстерно змальовує жіночі образи, підкреслюючи складність їхньої натури та боротьбу між позитивними та негативними емоціями. Його героїні часто переживають сильні емоції, які формують їхнє сприйняття світу та взаємодію з іншими людьми. У його творах часто зустрічається поєднання психологічної глибини та філософських роздумів з реалістичними описами сучасного життя. Вишневський майстерно змальовує внутрішній світ своїх героїв, підкреслюючи їхні емоційні переживання та боротьбу за справжнє порозуміння [22].

У романі «Самотність у мережі» Вишневський показує, як сучасна реальність, пов'язана з технологіями, може бути ірреальною у своєму впливі на людські стосунки. Герої відчувають самотність навіть у середині великого міста чи мережі зв'язків, що підкреслює розрив між реальністю та ірреальністю сучасної комунікації. Також Вишневський змальовує образ сучасної людини, життя якої зосереджене передусім на професійній діяльності та матеріальному добробуті. Такий спосіб існування залишає дедалі менше простору для приватного життя, що призводить до емоційної відчуженості та поверхневості у взаєминах. Лаконічне листування в месенджерах лише поглиблює цей розрив у спілкуванні. Усі поспішають уперед, не звертаючи уваги на близьких, друзів чи власні почуття, що породжує відчуття ізоляції, самотності та внутрішньої спустошеності – характерні риси сучасної доби.

Письменник підкреслює, що людина опиняється в полоні численних життєвих труднощів, з яких шукає вихід у віртуальному просторі. Проте Інтернет, надаючи безліч можливостей, водночас ускладнює комунікацію, руйнуючи її традиційні моделі: індивід взаємодіє не з реальною особою, а з власними уявленнями про неї, наділяючи співрозмовника якостями, яких той насправді може не мати [22 с. 332].

Через такий підхід Вишневський демонструє, як порозуміння може бути утруднене сучасними умовами життя, де реальне спілкування часто замінюється віртуальним. Таким чином, хоча він не поєднує реальне та ірреальне у класичному сенсі, Вишневський майстерно використовує психологічну глибину та філософські роздуми для дослідження теми порозуміння у сучасному світі .

Ця внутрішня боротьба між реальним станом речей та ірреальним бажанням справжнього порозуміння є ключовим аспектом творчості Вишневського. Через своїх героїв Вишневський демонструє важливість емоційної близькості та справжніх контактів у процесі порозуміння, підкреслюючи, що справжнє взаєморозуміння вимагає глибоких внутрішніх змін та готовності до справжньої взаємодії. Також демонструє, як зміна

життєвих доміант, наприклад, від віртуальної до реальної комунікації, може впливати на процес порозуміння. Вишневський показує, що контакти у віртуальній сфері є лише імітацією реальних стосунків, адже ніки й аватари не здатні відтворити повноту людського досвіду. Така форма комунікації, витісняючи безпосереднє спілкування, перетворюється на «сурогат» взаємодії, що ускладнює порозуміння та обмежує соціальний розвиток (Родний, 2025, с. 332) [23].

Аналіз сприйняття художнього твору в контексті творчості Януша Леона Вишневського дозволяє побачити, що процес читання завжди пов'язаний із багаторівневою взаємодією між текстом та особистістю читача. Емоційне залучення та інтелектуальне осмислення формують своєрідний діалог, у якому кожен індивідуальний досвід стає визначальним чинником у розумінні художнього світу.

Вишневський, поєднуючи психологічну глибину, філософське осмислення і реалістичні описи сучасності, вибудовує простір, у якому любов і самотність постають центральними категоріями існування.

Таким чином, творчість Вишневського можна розглядати як своєрідне дослідження феномену порозуміння, де художній текст стає майданчиком для випробування меж людської емоційності та здатності до автентичного контакту. Його твори підтверджують, що шлях до справжнього взаєморозуміння лежить через інтеграцію емоційного досвіду, внутрішніх змін та подолання ілюзорних форм комунікації, що формує ціннісну основу сучасного літературного дискурсу.

У розділі було здійснено теоретико-методологічне обґрунтування проблеми порозуміння як ключової категорії гуманітарних наук і літературознавства. На основі аналізу філософських праць Г.Г. Гадамера, М. Гайдеггера, Ю. Габермаса та Е. Левінаса встановлено, що порозуміння є динамічним процесом діалогу, у якому відбувається відкриття смислів та «злиття горизонтів» учасників комунікації. У працях цих мислителів

порозуміння розглядається не лише як когнітивний акт, а як взаємна етична відкритість, готовність до співпереживання та прийняття Іншого .

У літературознавстві поняття порозуміння постає як механізм інтерпретації художнього тексту, що включає як раціональний аналіз, так і емпатійну взаємодію з авторським задумом, персонажами та смисловими структурами твору. Взаємодія «автор – текст – читач» формує комунікативну основу літературного твору, у межах якої порозуміння стає центральним чинником осмислення художнього повідомлення.

Отже, дослідження показали, що феномен порозуміння є фундаментальною філософською та літературознавчою категорією, яка визначає процеси інтерпретації, комунікації та осмислення художнього тексту. Ці теоретичні положення стали базою для аналізу творчості Януша Леона Вишневського у подальших розділах роботи.

РОЗДІЛ 2.

ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ТВОРЧОСТІ ЯНУША ЛЕОНА ВИШНЕВСЬКОГО

2.1. Біографічний та інтелектуальний контекст творчості Вишневського

Януш Леон Вишневський – одна з найяскравіших постатей сучасної польської літератури, чия творчість вирізняється глибоким психологізмом, інтимністю та науковою точністю. Його твори не лише про кохання, самотність і людські драми, а й про складний процес пізнання себе та інших. Письменник за освітою є науковцем – має ступені доктора інформатики та доктора хімічних наук, що надає його прозі особливої логічної структури й інтелектуального фону. Займається молекулярною біологією.

У творчості Януша Леона Вишневського простежується поєднання двох, на перший погляд, несумісних сфер – науки та літератури. Попри вагомий науковий досягнення, сам письменник наголошує, що передусім вважає себе науковцем, тоді як літературу метафорично називає своєю «обожнюваною коханкою» [Літературний дайджест, [7]]. Така подвійність зумовлює необхідність балансування між двома покликаннями, кожне з яких відіграє важливу роль у його житті й творчості. Водночас ця специфіка відображається й у його художніх текстах, де науковий раціоналізм поєднується з художньою формою, формуючи своєрідний стиль письма [7]. Водночас він залишається глибоко емоційним автором, здатним занурити читача в тонкі переживання героїв.

Дебютна повість «Самотність у Мережі» (2001) принесла йому миттєвий успіх і стала літературною сенсацією. Вона одразу захопила читачів щирістю, оригінальним стилем і новаторською темою – кохання у віртуальному просторі. Згодом Вишневський продовжив розкривати теми міжособистісної комунікації, емоційної самотності та пошуку порозуміння у багатьох своїх

творах, таких як *«Інтимна теорія відносності» («Bajkoterapia»)*, *«Молекули емоцій» («Molekuły emocji»)*, *«Бікіні» («Bikini»)* та інші.

Характерною рисою творчості Вишневського є поєднання художнього нарративу з науковими та філософськими рефлексіями. Автор часто звертається до термінів з психології, нейробіології, соціології, намагаючись знайти наукове обґрунтування для людських емоцій і вчинків. Проте його мова при цьому залишається доступною, образною й емоційно насиченою. Як слушно зазначає Л. В. Олійник, відкритість та інтимність оповіді у творах Я. Л. Вишневського формують унікальну художню стратегію письменника. Читач, стаючи свідком найсокровенніших емоційних станів героїв, отримує можливість ідентифікувати власний досвід із переживаннями персонажів [20].

У центрі творів Вишневського стоїть людина – зі своїми травмами, мріями, сумнівами, бажанням бути почутим і зрозумілим. Його персонажі – це здебільшого інтелектуали, внутрішньо складні особистості, які шукають сенсу в хаосі сучасного світу. Часто ці пошуки супроводжуються болісними спробами встановити контакт – із собою, зі світом [20].

Тема порозуміння – як емоційного, так і інтелектуального – займає ключове місце в творчості письменника. Через складну взаємодію героїв автор формує бар'єри, що стоять на шляху до справжньої близькості: мовчання, страх, травматичний досвід, технологічне посередництво.

Варто зазначити, що стиль Вишневського – це також своєрідний «міст порозуміння» між наукою і літературою, між логікою і почуттям, між приватним і універсальним [20]. Вишневський показує, що справжнє порозуміння – це не лише про слова. Це про готовність слухати, приймати іншого таким, яким він є, без спроб змінити чи засудити. У цьому сенсі автор звертається до етичного виміру міжлюдських стосунків: кожен акт розуміння – це вияв поваги, співпереживання і моральної відповідальності.

Його герої часто стикаються з тим, що не можуть знайти спільну мову навіть з тими, кого кохають або знають усе життя. Вони прагнуть бути почутими, але водночас не завжди вміють висловити свої почуття, а страх бути

відкинутим перетворює їх на мовчазних спостерігачів власної самотності. При цьому його стилістика – це поєднання науки, еротики та психологічної глибини, завдяки чому він постає як неабиякий знавець внутрішнього світу персонажів. Жіночі образи тут – це не лише літературні архетипи, а центр семантичної структури творів, через яку розкривається психологічний та етичний контекст роману, вирізняються широкою типологічною різноманітністю [20].

У романі «Самотність у Мережі» порозуміння стає центральною темою, адже герої, що спілкуються винятково через інтернет, розкривають одне одному глибші переживання, ніж ті, що можливі у звичайному «офлайн» – житті. У віртуальному просторі вони здатні відкинути страх і стигму, які переслідують їх у реальному світі. Але навіть тут порозуміння має межі – фізична відстань, мовчання, нерозділені очікування зрештою призводять до болючого розриву. Таким чином, письменник підкреслює тендітність і вразливість будь-якого акту зближення між людьми.

Письменник також торкається мовної проблематики, показуючи, як мова – попри всю свою силу – не завжди здатна передати глибину людських емоцій. Слова іноді стають бар'єром, а не містком: або через свою надмірну раціональність, або через банальність. У таких випадках порозуміння досягається не вербально, а через жести, погляди, мовчання – що підкреслює інтуїтивний і чуттєвий рівень людського зв'язку.

Підтверджує це й лінгвістичний підхід до аналізу: дослідження вказують, що вербальні засоби (дієслова, емоційні іменники, прикметники), які Вишневський використовує для зображення героїнь, спрямовані на передачу глибокого емоційного стану, де домінує поняття кохання, яке виявляється мультисемантичним – від щастя до болю, самотності чи навіть самознищення [5].

Вишневський поєднує наукову раціональність із чуттєвою глибиною, створюючи у своїх творах простір для дослідження того, як інтелектуальні пошуки й емоційні переживання формують життєвий досвід особистості. У

цьому вимірі його тексти стають не лише історіями кохання чи втрат, але й інтелектуальною рефлексією над межами мови, силою мовчання та етикою взаємного прийняття. Таким чином, творчість письменника можна розглядати як своєрідний культурний діалог між наукою і літературою, приватним і універсальним, у якому порозуміння постає головною умовою людського буття.

2.2. Взаєморозуміння у вимірі міжособистісних стосунків у романі «Самотність у Мережі»

Роман «Самотність у Мережі» («*S@motność w Sieci*», 2001) став не лише літературним дебютом Януша Леона Вишневського, а й знаковим явищем у сучасній польській прозі. У центрі оповіді – історія двох самотніх людей, які, перебуваючи в різних містах, знайомляться в інтернеті і розпочинають глибоке емоційне спілкування завдяки електронній пошті та ICQ. Персонажі твору встановлюють контакт, поступово закохуються та переживають спільні емоційні стани. Письменник водночас окреслює їхнє повсякденне існування поза віртуальним простором – стосунки з друзями, родиною, професійну діяльність і захоплення музикою. Після тривалого онлайн-спілкування вони зустрічаються у Парижі, де на них очікують випробування, що стають визначальними як для їхніх взаємин, так і для особистих життєвих шляхів.

Л. В. Олійник зауважує, що Вишневський послідовно звертається до мотиву нещасливого кохання, оскільки саме воно, на його переконання, має найбільший естетичний і літературний потенціал [21]. Саме цей роман є найбільш повним художнім втіленням тем самотності, комунікації та пошуку порозуміння, які згодом стануть наскрізними у творчості письменника. Як стверджує сам автор: «непереборна печаль та емоційна порожнеча стали причиною для написання цієї книги» [4].

У романі самотність постає як глибинна внутрішня порожнеча, яку не можуть заповнити соціальні ролі чи побутова близькість. Як зазначає Вишневський:

«Samotność to nie to samo co bycie samemu. To stan duszy. Można być wśród ludzi i być samotnym» («Самотність — це не те саме, що бути на самоті. Це стан душі. Можна бути серед людей і бути самотнім») [7].

Самотність у романі постає не лише як зовнішній факт – відсутність партнера, близьких чи друзів – а як внутрішній, екзистенційний стан. Обоє героїв відчувають себе емоційно ізольованими, не почутими, незрозумілими у власному середовищі. Вона – жінка у шлюбі, в якому давно згасла близькість. Він – геніальний вчений, втомлений від втрат і духовного спустошення. Самотність обох не є вибором, а радше результатом життєвих обставин, внутрішніх ран і невдач у пошуку зв'язку з іншими [7].

Письменник показує, що саме відчуття самотності стає поштовхом до комунікації. Герої починають листування, яке з часом переростає у форму інтимного діалогу, що охоплює глибини їхнього внутрішнього світу. Це листування має ознаки терапевтичного процесу: через слова вони відкривають себе, віднаходять частинки себе в іншому, і поступово формують зв'язок, що виходить за межі звичайного віртуального знайомства [7].

Особливої уваги заслуговує роль інтернету як середовища комунікації. З одного боку, віртуальний простір надає можливість відкритості: герої почувуються вільніше, відвертіше, ніж у реальному житті. Анонімність, відсутність фізичного контакту та візуальних очікувань дозволяє їм бути чесними – навіть у своїй вразливості. Це створює ілюзію глибокого порозуміння, яке з часом виявляється емоційно справжнішим, ніж будь-які стосунки у їхньому повсякденному житті.

Родний О.В. у своїй статті, досліджуючи філософські проблеми самотності через призму художньої творчості, а саме роману польського письменника Я. Вишневського «Самотність у мережі», з'ясовує ідейний зміст

роману, де часто звертається до класичної теми людської самотності, яка, попри наявність соціального оточення, залишається невирішеною проблемою.

У романі «Самотність у мережі» письменник демонструє, що людина залишається ізольованою у світі, навіть перебуваючи у спілкуванні. Головний герой Якуб переживає гіркий досвід втрати свого першого і останнього великого кохання, тоді як героїня роману, незважаючи на шлюб, відчуває відсутність любові з боку чоловіка, що підштовхує її до бурхливого роману.

Особливістю розвитку сюжету є те, що, незважаючи на роман із чоловіком, героїня повертається до сімейних стосунків, що відображає складність і неоднозначність людських почуттів у сучасних умовах. Варто звернути увагу на технологічний контекст твору: Вишневецький показує парадокс сучасної комунікації, де розвиток технологій, здавалося б, мав би зняти проблему ізоляції, натомість приводить до погіршення якості міжособистісного зв'язку. Неспинне листування у мережі не здатне замінити живого спілкування і, таким чином, електронна комунікація не полегшує внутрішню самотність персонажів [23, с.337].

Отож, Родний О.В. зазначає, що варто відзначити, у подальших понад 20 творах Вишневецький послідовно розвиває теми міжособистісних відносин, звертаючись до соціологічного та філософського осмислення цих процесів, що робить його літературну спадщину унікальним об'єктом для комплексних наукових досліджень[23].

Таким чином, образ «соціальної самотності» був створений для опису суперечливих відносин між соціальним і водночас ізольованим станом людей, які відчувають себе ізольованими у своєму соціальному та культурному середовищі. Образ «соціальної самотності» розглядався як розірваний стан психіки людини, яка переживає групову винятковість і вважає себе зайвою, покинутою та аутсайдером. Експансія високих технологій несе з собою неминучий процес глобальної стандартизації, що призводить до уніфікації, усереднення, нівелювання та втрати індивідуальності[1].

Тому, симулятивну комунікацію можна розглядати як симуляцію основних онтологічних категорій, таких, як час, простір, енергія та інформація. Симулятивна комунікація регулює наш контакт зі світом об'єктів, ідей та смислів. Через незалежні канали інформаційних потоків соціальне та культурне середовище отримує зразки симуляційної комунікації, які диктують, як ми інтерактивно спілкуємося з реальністю. Цей циклічний процес розгортається з розвитком інформаційного суспільства [1].

Симулякр – найважливіша категорія постмодерністської філософії, введена Ж. Бодріаром, який розглядає симулякр як продукт симуляції. В епоху постмодерну втрачається відмінність між реальністю та фікцією. На його думку, реальність закінчилася і поступилася місцем надреальності симулякрів: «Сучасна культура – це набір симулякрів, кожен з яких відсилає до інших симулякрів, а не до реальності» [1, с. 105-107].

Мережа полегшує комунікацію, але водночас створює ілюзорну зону безпеки, у якій герої можуть сховатися від складної реальності. Автор ставить під сумнів: чи може справжнє порозуміння існувати без фізичної присутності, без тіла, погляду, дотику?

Попри емоційну глибину їхнього спілкування, герої не можуть остаточно уникнути непорозумінь, страхів, обмежень реальності. Я.Л. Вишневський показує крихкість навіть найщирішого зв'язку:

«Najtrudniejsze do powiedzenia są słowa, które naprawdę coś znaczą» [37, с. 15].

(«Найважче вимовити ті слова, які справді щось означають») [4, с. 12].

Протягом усього роману комунікація між героями розвивається – від обміну звичайними повідомленнями до найглибших зізнань, що охоплюють спогади, мрії, сексуальні фантазії, болючі травми. Вони стають дзеркалом один для одного, відкривають у собі нові грані, але й зіштовхуються з власними обмеженнями. Письменник тонко показує, як порозуміння виникає на тлі чесності, емпатії, здатності слухати і бути поруч – навіть у мовчанні. Це добре ілюструє ситуацію героїв, які відчувають більшу близькість на відстані, ніж у своїх фізичних стосунках.

У свою чергу, Магдалена Карпінська, аналізуючи роман, підкреслює:

«Komunikacja wirtualna staje się tu narzędziem samopoznania i odkrywania emocjonalnych potrzeb, których nie można było nazwać w codziennym życiu» (*«Віртуальне спілкування стає інструментом для самопізнання та виявлення емоційних потреб, які неможливо назвати в повсякденному житті»*) (Karpińska, 2016, s. 132) [10].

Отже, інтернет не лише полегшує контакт, але й створює психологічний простір для рефлексії та емоційної відкритості.

Однак фінал роману, в якому герої так і не можуть повністю реалізувати свої стосунки у фізичному світі, розкриває трагізм ситуації. Їхнє порозуміння виявляється крихким, вразливим до зовнішніх обставин – і, врешті-решт, обривається. Це підкреслює ключову думку Вишневського: самотність – це не завжди відсутність іншої людини, а насамперед – неможливість бути почутим і зрозумілим у глибинному сенсі.

Таким чином, порозуміння у романі «Самотність у Мережі» постає як емоційний процес, який розгортається у межах віртуального простору, проте має цілком реальні наслідки. Комунікація між героями – це не просто обмін повідомленнями, а спроба подолати самотність через відкритість, емпатію і співприсутність, що перегукується з ідеями Карпінської. Попри всю глибину цього зв'язку, Вишневський реалістично показує його вразливість і недосконалість.

2.3. Комунікація в цифрову епоху

Розвиток цифрових технологій суттєво трансформував способи людського спілкування, зокрема – відчуття присутності, інтимності та порозуміння. В епоху глобальних мереж контакти між людьми дедалі частіше відбуваються у віртуальному просторі, який створює ілюзію безпосередньої близькості та емоційної довіри. Інтернет надає можливість бути поруч,

залишаючись фізично далекими, проте ця «близькість» часто виявляється лише симуляцією справжнього діалогу.

Януш Леон Вишневський, як письменник, що поєднує наукове мислення з гуманістичною чутливістю, одним із перших у сучасній польській літературі художньо осмислив феномен віртуальної комунікації. У романі «*Samotność w Sieci*» (2001) мережа постає водночас як простір зустрічі та простір самотності: герої знаходять одне одного завдяки інтернету, проте поступово усвідомлюють крихкість створеного ними зв'язку. Листування, яке спочатку здається актом глибокого порозуміння, з часом виявляє свою умовність – відсутність тілесного контакту, інтонації, погляду, тобто всього, що робить людське спілкування справжнім.

У цифровому просторі, який дозволяє висловити найінтимніші думки без страху осуду, Вишневський бачить ілюзію свободи та довіри. Його персонажі говорять відверто, але ця відвертість існує лише доти, доки зберігається анонімність і дистанція. Таким чином, мережа стає не лише засобом комунікації, а й дзеркалом людської самотності, що відкриває глибоку потребу в справжньому, тілесно й духовно відчутному порозумінні.

Вишневський вибудовує історію героїв роману «*Samotność w Sieci*» як модель сучасної комунікації, у якій емоційна глибина виникає всупереч фізичній відстані. Переписка стає своєрідним експериментом у сфері почуттів слова, що з'являються на екрані, набувають ваги реальних дотиків:

ON: «Jeśli masz swoją fotografię i mogłabyś ją przetworzyć na jakiś elektroniczny format i potem przysłać do mnie, to... To mogłbym Cię zobaczyć, prawda? Teraz. I wieczorem też. I kiedykolwiek tylko bym tego zapragnął. Przyślesz?» (J.L. Wiśniewski, 2001, s. 107) [37].

(ВІН: «Якщо ти маєш свою фотографію і могла б перетворити її в якийсь електронний формат, а потім надіслати мені, то... тоді я міг би тебе побачити, правда? Зараз. І ввечері теж. І щоразу, коли тільки забажаю. Надішлеш?») [Я.Л.Вишневський пер.з.пол. О.Кравець 4, с. 97].

ONA: «Jakubku, więc żeby Ci było łatwiej i żebyś miał te same szanse, co wszyscy, to Ci podam wszystkie najważniejsze dane o sobie. Mam dzisiaj ciemnozielony koronkowy stanik rozpinany z przodu, czarną obcisłą bluzkę z trzema guziczkami ściąganą przez głowę, jestem wyjątkowo piękna, bo okres mi się skończył dwa dni temu, mam ciemnoczerwoną pomadkę na ustach i gdy dotykam warg palcami, to już mnie mrowi. Poza tym w powietrzu jest blues Twojego ulubionego B.B. Kinga i ja mam takie niesamowite myśli na myśli, że nawet moja własna podświadomość się rumieni. Masz przecież wszystko, czego potrzebujesz. Klawiaturę, Internet i te swoje pragnienia. I moje pragnienia też masz. ZACZYNAJ wreszcie!» (J.L. Wiśniewski, 2001, s. 148) [47].

(ВОНА: «Якубчику, щоб тобі було легше і щоб ти мав такі самі шанси, як усі, я скажу тобі всі найважливіші дані про себе. Сьогодні на мені темно-зелений мереживний бюстгалтер, який розстібається спереду, чорна облягаюча блузка на три гудзики, яку треба знімати через голову. Я надзвичайно гарна, бо два дні тому в мене закінчився місячний цикл. На губах – темно-червона помада, і коли торкаюся вуст пальцями, мене вже проймає тремтіння. У повітрі звучить блюз твого улюбленого В.В. King'а, а в голові – такі шалені думки, що навіть моя власна підсвідомість червоніє. У тебе ж є все, що потрібно: клавіатура, Інтернет і твої бажання. І мої бажання – теж. ПОЧИНАЙ нарешті!») [Я.Л. Вишневський пер. з пол. О. Кравець 4, с. 131].

У наведеному фрагменті виразно простежується характерна для творчості Януша Леона Вишневського подвійність віртуального спілкування: водночас воно наближає та віддаляє людей. Репліка чоловіка, що прагне побачити співрозмовницю хоча б через зображення, відображає глибоку потребу у візуальному підтвердженні присутності іншого – спробу перетворити цифровий контакт на відчутну реальність. Натомість відповідь героїні, іронічно-еротизована та насичена тілесними деталями, є жестом опору цьому прагненню: вона створює ілюзію тілесності лише за допомогою слів, тим самим демонструючи межі можливостей мережевої комунікації.

Вишневський показує, як віртуальний простір підмінює реальне спілкування вербальною грою у близькість. У цьому діалозі зникає матеріальний контакт, проте його місце займає словесна еротика, що стає засобом емоційного самовираження та водночас – спробою приховати самотність.

Здавалось би, між героями виникає глибоке порозуміння, але воно існує лише в межах символічної, текстової реальності. Їхні слова не приводять до справжнього дотику – натомість вони створюють простір фантазій, у якому близькість існує як віртуальний конструкт.

У листах вони розкриваються один перед одним без страху, з відвертістю, якої не дозволили б собі у звичайній розмові. Саме в цифровому просторі, позбавленому соціальних обмежень і фізичних меж, виникає ілюзія абсолютного порозуміння – така, що здається глибшою за будь-яку реальну зустріч.

У цифровому просторі, де людина ховається за екраном і псевдонімом, з'являється можливість висловлювати думки й почуття, які часто залишаються прихованими в реальному житті. Анонімність і дистанція створюють ілюзію безпеки, що заохочує до відвертості, однак ця відвертість має амбівалентний характер: вона не завжди є проявом справжньої довіри, а радше способом тимчасово подолати самотність. Саме у словесному обміні народжується почуття близькості, проте воно існує лише у межах тексту – як вербальна конструкція, не підкріплена реальними діями.

У романі «Samotność w Sieci» Януша Леона Вишневського акцентовано нову форму людських взаємин, що постає в умовах стрімкого технічного розвитку сучасності. Письменник демонструє, як технологічний прогрес створює нові можливості для комунікації – кохання народжується через електронну пошту, пробуджується в чаті, існує в мережевому просторі. Саме ця «віртуалізація почуттів» і робить історію героїв знаковою для доби цифрового суспільства, де пошук близькості відбувається в умовах роз'єднаності. Інтернет у романі Вишневського постає як простір, що

розширює межі людського спілкування. Мережа надає можливість встановити контакт із будь-якою, навіть зовсім незнайомою людиною. Саме у віртуальному середовищі з'являється шанс розповісти про найінтимніше тому, хто не належить до реального кола спілкування – комусь, хто не може зранити, бо залишається анонімним спостерігачем з іншого боку екрану.

Так головна героїня Вишневського шукає в Інтернеті не лише співрозмовника, а й емоційне полегшення – можливість висловити те, що у звичайному житті залишається невимовним. Недарма саме її перші слова стають своєрідною сповіддю: *«Jestem jeszcze trochę zakochana resztkami bezsensownej miłości i jest mi tak cholernie smutno teraz, że chcę to komuś powiedzieć. To musi być ktoś zupełnie obcy, kto nie może mnie zranić. Nareszcie przyda się na coś ten cały Internet. Trafilo na Ciebie. Czy mogę Ci o tym opowiedzieć?»* (J.L. Wiśniewski, 2001, с. 38) [47].

(«Я ще трішки закохана рештками безглуздої любові і мені так жахливо сумно зараз, що я хочу це комусь сказати. Це має бути хтось зовсім чужий, хто не зможе мене поранити. Нарешті весь цей Інтернет стане в пригоді. Випало на тебе. Чи можу я розповісти тобі про це?») [Я.Л. Вишневський пер. з пол. О. Кравець 4, с. 97]

У цьому зізнанні розкривається суть віртуальної комунікації – прагнення бути почутою без страху та осуду. Мережа стає тимчасовим притулком для самотніх душ, які прагнуть зрозуміння, де не змогли знайти його у фізичній реальності.

Разом з тим, як слушно зазначає Тетяна Белімова, Вишневський показує не лише новаторство технічних засобів, а й глибоку кризу спілкування. У віртуальному світі людина прагне порозуміння, але стикається з власними межами, бо щирість і довіра, народжені в онлайн-просторі, залишаються лише симуляцією справжньої емоційної присутності [3].

Таким чином, у добу цифрової комунікації порозуміння стає випробуванням між автентичністю почуття та його технологічною імітацією.

Взаєморозуміння між героями відбувається в межах віртуального простору, де слова замінюють погляди, а тиша стає сигналом розриву зв'язку. Мережа створює ілюзію безпечного спілкування а простір, у якому можливо бути відвертим, не ризикуючи вразливістю реального контакту.

Межі довіри у віртуальній комунікації визначаються відсутністю фізичної присутності, неможливістю перевірити щирість співрозмовника та контролювати, як саме його слова відображають емоції. Інтернет дозволяє людям бути відвертими, бо створює ілюзію безпечної дистанції. Проте саме ця дистанція робить порозуміння неповним – воно ґрунтується лише на словах, а не на реальних жестах чи поглядах. Чи можна вважати віртуальне спілкування можливим до порозуміння? Частково. Віртуальне спілкування може створювати порозуміння, але воно також несе ризики непорозуміння через відсутність невербальних сигналів, таких як міміка та жести. Порозуміння залежить від умов: відеоконференції та діалоги, де є візуальний контакт, які сприяють розумінню, ніж спілкування за допомогою тексту (чати, листування), яке може призвести до непорозумінь і спотворень.

Вишневський показує, як герої поступово відкривають один одному найпотаємніші думки, але їхня довіра існує лише доти, доки зберігається віртуальний кордон – поки вони не зустрілися в реальності. Після зустрічі ілюзія цілковитого порозуміння починає руйнуватись. Довіра у віртуальному світі – це відвертість без гарантій. Вона дозволяє відкритися, але водночас тримає людину в полоні ілюзії.

2.4. Діалог чоловіка і жінки

Проблема порозуміння у творчості Вишневського набуває особливої глибини, коли йдеться про взаємини між чоловіком і жінкою. Після аналізу мережевої комунікації як ілюзії близькості варто звернути увагу на те, як на процес порозуміння впливають гендерні відмінності – різні емоційні коди, способи вираження почуттів і сприйняття реальності.

На мою думку, саме зараз актуально та доцільно розглянути, як гендерна динаміка (різниця чоловічої і жіночої комунікації, ролі у спілкуванні, очікування партнерів) впливає на процес порозуміння між персонажами у прозі Януша Леона Вишневіського.

Актуальність дослідження гендерної площини порозуміння в літературі початку XXI століття зумовлена глибокими соціокультурними трансформаціями, які змінюють уявлення про роль жінки й чоловіка у суспільстві та мистецтві. Гендерний вимір у художніх текстах стає не лише засобом репрезентації суспільних процесів, а й способом переосмислення стереотипів, що тривалий час визначали образи жінки та чоловіка в культурі. Саме тому вивчення цієї проблеми сьогодні є важливим для глибшого розуміння динаміки людських взаємин, еволюції мови гендерного діалогу та формування нової етики порозуміння у сучасному світі.

У дослідженні Л. В. Фоміної, Т. В. Скорбач та І. І. Кулікової «Гендерна площина в сучасній літературі» наголошується, що в другій половині XX ст. взаємини між чоловіком і жінкою набули нових змістових відтінків – література почала розглядати не лише соціальні ролі, а й внутрішні психологічні колізії. Аналіз теми взаємин між чоловічим і жіночим виявляє складні суперечності їхньої взаємодії, що особливо яскраво простежується в анти утопічних романах другої половини XX століття [28].

Проблематика взаємин між чоловіком і жінкою розглядається в різних наукових напрямках і займає помітне місце в працях як зарубіжних, так і українських дослідників, серед яких варто відзначити С. де Бовуар, М. Крекена, Р. Столлера, та інших. Зокрема, англійський письменник Джуліан Барнс осмислює цю тему крізь призму співіснування двох окремих світів – чоловічого й жіночого. Кожен із них постає як самодостатній центр зі своїми цінностями, рисами та емоційними координатами. Їхні перетини утворюють складну систему взаємозв'язків, що відображає багатомірність і суперечливість стосунків між статями [28].

Беручи до уваги творчість Януша Леона Вишневського, слід зазначити, що вона неодноразово ставала предметом наукового аналізу, зокрема у працях Кропивко І. В., [17] Карпінської М., Б. Сковронек [36], С. Галаур [7], Яручик О., Новосад І. [32] та інших дослідників. Цікаво також зазначити роботу Вацейко Ю., де вона ґрунтовно підкреслює концепт «чоловік», дослідивши оповідання «*Szwy nosy letniej*».

Юлія Вацейко у своєму дослідженні, присвяченому семантичному аналізу концепту «*mężczyzna*» у збірці оповідань Януша Леона Вишневського «*Sceny życia za ścianą*», окреслює багатомірність його художньої реалізації. Науковиця зазначає, що на відміну від концепту «*kobieta*», який у творчості письменника виступає домінантним і багатограним, образ чоловіка представлений більш стримано, проте змістовно – як носій соціальних, професійних та психологічних проблем сучасного життя. За спостереженнями дослідниці, чоловічі персонажі у Вишневського – *mąż, syn, brat, kochany, lekarz* – стають не лише тлом для жіночих образів, а й важливими смисловими центрами, через які автор розкриває глибинні колізії людських почуттів, конфлікт між зовнішнім успіхом і внутрішньою самотністю, залежністю від соціальних норм та потребою емоційного тепла [2].

Подібні спостереження можна екстраполювати і на роман «*Samotność w Sieci*», у якому проблема порозуміння набуває особливої глибини. Тут діалог між героєм і героїнею стає своєрідною лабораторією гендерних відносин, у межах якої розкриваються різні моделі емоційної взаємодії. Беручи до уваги теоретичні напрацювання у сфері гендерної комунікації та психології міжстатевих стосунків, можна простежити, що у творчості Януша Леона Вишневського проблема порозуміння постає не лише як емоційна, а насамперед як інтелектуально-комунікативна взаємодія двох різних світів – чоловічого та жіночого.

У процесі віртуального листування Якуб виявляє інтелектуальну ініціативу, аналітичність і здатність до рефлексії, тоді як героїня репрезентує

сферу емоційної чутливості, інтуїції й тілесного переживання. Цю ідею особливо виразно відтворено де процес зближення героїв відбувається у віртуальному просторі, що одночасно посилює і спрощує їхнє спілкування. Одним із ключових моментів цього діалогу є епізод знайомства в мережі ICQ, коли героїня ініціює контакт, звертаючись до Якуба з безпосереднім і навіть провокативним тоном: «*Stuchaj, Ty jesteś Jakub, jesteś Polakiem i mieszkasz od kilkunastu lat w Monachium, prawda? (...) Gwarantuje mi to, że nie zrobisz mi żadnej niespodzianki.*» (J.L. Wiśniewski, 2001, с. 39) [47].

(«Слухай, ти Якуб, ти поляк, і ти живеш у Мюнхені вже більше десяти років, так? (...) Це гарантує, що ти мене нічим не здивуєш»). [Я.Л. Вишневський пер. з пол. О. Кравець 4, с.43].

Жінка прагне встановити комунікацію, що ґрунтується на довірі, але водночас задає її правила – дистанційованість і контроль. Її мова емоційна, відверта, з елементами гри. Натомість Якуб реагує іронічно, з позиції інтелектуальної захисної дистанції: «*W zasadzie najwięcej niespodzianek świata zgotowali Niemcy, ale nie zamierzam ich usprawiedliwiać.*» (J.L. Wiśniewski, 2001, с. 39) [47].

(«В основному, саме німці принесли світові найбільше сюрпризів, але я не збираюся їх виправдовувати».) [Я.Л. Вишневський пер. з пол. О. Кравець 4, с. 37].

Така відповідь свідчить про раціоналізацію почуттів – він переводить потенційно інтимний діалог у площину інтелектуального обміну, надаючи йому аналітичного забарвлення. Подальша репліка про освіту героя («*Magister matematyki, magister filozofii, doktor matematyki i doktor habilitowany informatyki*») стає маркером його наукової ідентичності, через яку він прагне утвердити межі власного «Я».

Подальший фрагмент, у якому герой запитує: «*Myślisz, że chory rozum można odróżnić od chorej duszy? (...) Ja miałem chore wszystko. Każdą pojedynczą komórkę.*» .» (J.L. Wiśniewski, 2001, с. 40) [47]. («Як думаєш, чи можна

відрізнити хворий розум від хворої душі? (...) У мене було хворе все. Кожна клітина».) [Я.Л. Вишневський пер. з пол. О. Кравець 4, с. 39]—розкриває психологічний глибинний рівень його постаті. Це не просто акт саморозкриття – це філософська рефлексія над межами людського досвіду, що виходить за рамки буденного листування.

Водночас цей обмін демонструє гендерну асиметрію сприйняття: жінка відповідає емоційно, тоді як чоловік залишається у полі аналітичного самоосмислення. Таким чином, Вишневський показує, що порозуміння між героями формується через діалог емоційної відкритості й інтелектуальної дистанції, які поступово взаємно нейтралізуються.

Отже, у структурі їхньої комунікації Якуб виступає носієм аналітичного начала, що прагне раціонально впорядкувати почуття, тоді як героїня втілює емоційне начало, здатне порушити межі логіки. Саме в напрузі між цими двома способами мислення і розгортається проблема порозуміння у гендерному вимірі – як прагнення знайти баланс між інтелектом і почуттям, дистанцією і близькістю, контролем і довірою.

Вишневський показує, що навіть у цифровому спілкуванні чоловік і жінка залишаються залежними від власної чуттєвості, емоцій та соціальних ролей. Герої – Якуб і його співрозмовниця прагнуть порозумітися через екрани, долаючи не лише простір, а й відмінність у способах мислення та відчуттях. Водночас гендерне спілкування, за своєю природою, вимагає наявності толерантної свідомості, що ґрунтується на емпатії, соціальній чутливості та проникливості – якостей, без яких справжнє розуміння між чоловіком і жінкою стає неможливим .

Проте ці ролі не залишаються сталими – у момент зустрічі в Парижі вони ніби змінюються місцями: жінка набуває рішучості й тілесної свободи, а чоловік постає вразливим і беззахисним.

2.5. Літературні засоби моделювання теми порозуміння у прозі Вишневського

У художній системі Вишневського порозуміння постає не лише як предмет оповіді, а як динамічний процес, який формується через різні мовно-стильові й композиційні засоби. Письменник моделює його за допомогою кількох ключових технік, що наближають читача до внутрішнього світу героїв і дозволяють відчувати психологічну автентичність їхніх переживань.

Епістолярна традиція, визначена В.І. Кузьменком [21] як форма художнього відтворення внутрішнього світу людини через безпосередній акт комунікації, посідає центральне місце у творчості Януша Леона Вишневського. Одним із центральних художніх засобів у романі «*Samotność w Sieci*» є використання елементів епістолярності, що реалізуються через електронну комунікацію.

У дослідженні Л. Олійник та І. Приймак підкреслюється, що роман «Самотність у мережі» репрезентує модернізований епістолярний жанр, у якому листування стає не лише способом комунікації, а й засобом самопізнання героїв. На відміну від класичних епістолярних романів, де переписка є продовженням уже існуючих стосунків, у Вишневського вона передує знайомству, формуючи інтелектуальний та емоційний простір порозуміння. Через обмін повідомленнями персонажі поступово розкривають власну ідентичність, будуючи ілюзію реальної близькості у віртуальному світі. Такий підхід дозволяє письменникові поєднати традиційну форму листа з елементами психологічної сповіді та філософської рефлексії, що поглиблює тему комунікації та взаєморозуміння між героями [21].

Порозуміння між героями через текст відтворює емоційне зближення: «ONA: *Wiesz, że mnie wzruszasz? Nie wiem jeszcze dokładnie dlaczego, ale wzruszasz mnie. Muszę teraz iść do domu. Cieszę się, że mogę do Ciebie napisać. Napiszę. Do jutra.*» (J.L. Wiśniewski, 2001, s.41) [47]. («Вона: Знаєш, ти мене зворушуєш. Ще не зовсім розумію, чому саме, але ти справді мене зворушуєш.

Мушу вже йти додому. Я рада, що можу тобі написати. Напишу. До завтра.») [Я.Л. Вишневський пер. з пол. О. Кравець 4, с. 37].

« *ON: Uważaj na siebie. Masz ładne imię.*» (J.L. Wiśniewski, 2001, с.41) [47]. (« *Він: Бережи себе. У тебе гарне ім'я.*») [Я.Л. Вишневський пер. з пол. О. Кравець 4, с. 37].

У цьому фрагменті видно, як епістолярне спілкування замінює фізичну присутність. Герої переходять від фактів до почуттів. Повідомлення стає актом емоційної автентичності – моментом, коли слова починають виконувати функцію дотику. Листи електронною поштою стають не просто технічним засобом спілкування, а простором щирості, де герої можуть висловлювати думки, які залишаються замовченими у «реальному» житті. Цей засіб виконує функцію створюючи ілюзію близькості – показує глибину порозуміння, зумовлену посередництвом віртуального слова.

Вишневський використовує внутрішній монолог як інструмент інтроспекції, що дозволяє проникнути у найінтимніші сфери людського мислення. Завдяки цьому читач стає співучасником внутрішнього діалогу персонажів, а процес розуміння перетворюється на форму самопізнання. Такий засіб забезпечує психологічну достовірність і розкриває, що шлях до іншого неможливий без діалогу із самим собою.

Беручи до уваги приклад внутрішнього монологу Якуба після розмови з Нею: «*Nie wiedział, dlaczego to wszystko go tak bardzo poruszyło. Przecież to tylko kobieta z Internetu. Ktoś, kogo nigdy nie widział, kogo może nigdy nie zobaczy. A jednak nie potrafił przestać o niej myśleć.*» (J.L. Wiśniewski, 2001, с. 41) [47].

(« *Він не знав, чому все це так його зворушило. Адже це лише жінка з Інтернету. Хтось, кого він ніколи не бачив і, можливо, ніколи не побачить. А проте він не міг перестати про неї думати.*») [Я.Л. Вишневський пер. з пол. О. Кравець 4, с. 37]. можна побачити як розум намагається раціоналізувати почуття. Він переконує себе, що ця жінка – лише віртуальний образ, але емоційно вже втягнутий у справжній зв'язок. Такий внутрішній конфлікт

показує психологічну глибину персонажа і розкриває механізм самоаналізу через сумнів, притаманний постмодерному епістолярію.

Як зазначають Л. Олійник та І. Приймак, у романі «*Самотність у мережі*» листування двох незнайомих людей набуває нового змісту – воно передує знайомству, а не продовжує його, як у класичних зразках жанру. Саме тому основний зміст повідомлень героїв складають біографічні деталі, описи побуту, зовнішності та спроби зрозуміти внутрішній світ співрозмовника, що формує атмосферу реальності у віртуальному просторі [21, с. 93].

Особливістю стилю Вишневського є поєднання художнього дискурсу з науковими інтертекстами – цитатами з філософії, біології, фізики чи психології. Ці елементи створюють своєрідний інтелектуальний фон його прози, у якому порозуміння між героями відбувається також на рівні ідей, знань і світогляду. Така інтертекстуальність не лише підсилює достовірність оповіді, а й формує багат шарову структуру сприйняття, у якій емоційне та раціональне взаємопроникають.

Автор часто використовує переривчасту оповідь, побудовану з коротких епізодів, уривчастих сцен, електронних листів, снів і спогадів. Така композиція передає непослідовність людського спілкування й демонструє, що порозуміння ніколи не буває повним, а складається з уривків, здогадів і емоційних імпульсів.

Таким чином, художня мова Вишневського – це система засобів, спрямованих на дослідження меж людського порозуміння. Поєднання інтелектуального аналізу та емоційного вираження дозволяє письменникові створити естетику близькості, у якій слово стає не лише знаком, але й мостом між двома суб'єктами – автором і читачем, героєм і героїнею, людиною і світом.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що у художній системі творчості Януша Леона Вишневського порозуміння постає як складний багатовимірний процес, що охоплює не лише зовнішній акт комунікації, а й внутрішній діалог людини із самою собою. Використовуючи модернізовану форму

епістолярності, автор показує, що спілкування у віртуальному просторі здатне створювати ілюзію близькості та сприяти емоційному відкриттю героїв. Електронні листи стають своєрідною формою сповіді, у якій слово перетворюється на засіб пізнання, розуміння та прийняття іншого.

Внутрішні монологи, фрагментарна оповідь, поєднання наукових і філософських інтертекстів формують у прозі Вишневського особливий тип художньої комунікації, що поєднує раціональне й емоційне. Через такі композиційно-стильові прийоми письменник створює динамічну модель порозуміння, у якій слова, думки й почуття переплітаються, а сам процес комунікації перетворюється на акт самопізнання. Отже, у творчості Вишневського порозуміння виступає не стільки результатом діалогу, скільки його нескінченим пошуком – спробою зблизити внутрішні світи людей у межах мови, тексту й емоції.

2.6. Узагальнення: порозуміння як етична й естетична домінанта творчості Вишневського

У творчості Януша Леона Вишневського проблема порозуміння набуває особливої гостроти в контексті віртуальної комунікації. Письменник показує, що справжнє взаєморозуміння між людьми є не лише психологічним чи соціальним викликом, а й глибокою етичною та естетичною цінністю. У його романах герої прагнуть знайти близькість і підтримку через слова, емоції та листи, але цей зв'язок, народжений у віртуальному просторі, виявляється неповним і крихким.

Вишневський переконливо доводить, що у світі електронного спілкування неможливо досягти повного порозуміння: між героями виникає лише ілюзія єдності, яка руйнується, коли вони виходять за межі Інтернету. У реальному житті почуття втрачають свою чистоту, а прагнення ідеального кохання розбивається об буденність, страх і емоційну замкненість. Через це автор порушує актуальну для сучасності проблему відчуження людини,

підкреслюючи, що технічний прогрес і нові комунікативні технології, зближуючи нас зовні, водночас поглиблюють внутрішню самотність.

Як зауважують О. Чаплінська та О. Юрчук, література – це передусім спосіб говорити про Іншого через власний досвід і внутрішній світ, адже «не можна дати голос Іншому, не пропустивши цей голос крізь себе» [30, с.25]. У цьому контексті творчість Януша Леона Вишневського постає як акт художньої сублимації особистісної самотності, перетвореної на універсальну розповідь про людське відчуження і прагнення близькості. Дослідниці підкреслюють, що автобіографічність роману *«Самотність у Мережі»* має непрямий характер: письменник трансформує власні переживання у художній вимір, поєднуючи їх із історіями інших людей, до яких він був лише дотичний. Сам автор визнавав, що цей твір є радше емоційною реакцією на особисту втрату, ніж прямим відображенням реальних подій його життя [30].

Прагнення персонажів у віртуальному просторі віднайти радість, підтримку, розуміння, щирість і навіть справжнє кохання зумовлює появу своєрідної залежності від онлайн-комунікації. У такий спосіб Януш Вишневський підводить читача до думки, що відсутність безпосереднього фізичного контакту сприяє перенесенню акценту з тілесного на духовний рівень сприйняття іншої людини, відкриваючи нові форми емоційної близькості та водночас оголюючи межі такого порозуміння.

У своїй праці Л. Олійник та І. Приймак зазначають, що у романі Януша Леона Вишневського *«Самотність у Мережі»* процес спілкування у віртуальному просторі постає водночас привабливим і небезпечним. Науковці підкреслюють, що контакт «через монітор» створює ілюзію близькості, але в будь-який момент може обірватися – достатньо лише натиснути кнопку, вимкнути пристрій чи вийти з мережі. Саме в цій крихкості зв'язку криється найбільша загроза такого типу комунікації [21, с. 95].

Науковці також зауважують, що *«Самотність у Мережі»* – це твір натяку, де алегорія тісно переплітається з реальністю, а багаторівнева структура сюжету дозволяє глибше осмислити порушені проблеми. Роман

спонукає читача не лише емоційно співпереживати героям, а й замислитися над природою сучасного спілкування, його межами та наслідками [21, с. 95].

У процесі віртуального листування між героями виникає відчуття виняткової близькості – складається враження, що вони розуміють одне одного глибше, ніж будь-кого у реальному світі. В онлайн-спілкуванні персонажі відверто розкривають свій внутрішній світ, діляться найінтимнішими думками, страхами, спогадами та емоціями. Слово, текст і мова виконують роль посередників емоційного зв'язку, замінюючи фізичну присутність, погляд чи дотик. У цьому процесі кожен із них несвідомо створює ідеалізований образ співрозмовника – такий, що відповідає їхнім власним уявленням і очікуванням.

У романі «*Samotność w Sieci*» Я. Л. Вишневського діалог є яскравою ілюстрацією емоційної глибини та взаємного порозуміння героїв. У листі героїня зізнається: «*Bardzo mi Ciebie brak, Jakubku... Czuję się opuszczona w samym centrum tego tłumu obok mnie w tym czarno-białym Paryżu...*» (J.L. Wiśniewski, 2001, с. 264) [47]. (« Мені дуже бракує тебе, Якубку... Я почувуюся покинутою посеред натовпу навколо мене, у цьому чорно-білому Парижі ...») [Я.Л. Вишневський пер. з пол. О. Кравець 4, с.268]– ці слова передають глибоке відчуття самотності та емоційної залежності від партнера, який фізично відсутній, але водночас духовно присутній у її житті. Вона переживає його відсутність так само інтенсивно, як реальну втрату. Відповідь героя «*Przypominaj mi nieustannie, że jesteśmy tylko przyjaciółmi... Chyba że i Ty się zapomnisz*» (J.L. Wiśniewski, 2001, с. 265) [47]. (Постійно нагадуй мені, що ми лише друзі... Хіба що й ти забудешся.») [Я.Л. Вишневський пер. з пол. О. Кравець 4, с. 268]. свідчить про тонке порозуміння між ними – міжрядкове, інтуїтивне, побудоване на емоційному резонансі. Його слова містять іронію, ніжність та приховане визнання кохання, що виходить за межі дружніх стосунків.

Отже, у наведеному фрагменті порозуміння між героями постає як подвійне явище, у якому поєднуються щира духовна близькість і ілюзія емоційної єдності. Їхній зв'язок формується через слово, що замінює фізичний

контакт і стає головним посередником у процесі спілкування. Віртуальна взаємодія створює враження глибокого розуміння, однак воно виявляється нестійким, оскільки ґрунтується не на реальній присутності, а на уявних образах і довірі до мовленого тексту. Таким чином, Вишневський підкреслює парадокс віртуального порозуміння: воно може бути справжнім у своїй емоційній силі, але водночас лишається вразливим і нетривким, обмеженим межами віртуального простору.

Однак, коли персонажі переносять своє спілкування з віртуального простору в реальність, з'ясовується, що створене в мережі відчуття близькості не витримує випробування дійсністю. Безпосередня зустріч руйнує ідеалізований образ порозуміння, сформований у процесі онлайн-комунікації. Реальність виявляється значно складнішою: у ній постають страхи, невпевненість, соціальні відмінності та буденність, які позбавляють стосунки тієї чистоти, що існувала у віртуальному вимірі. Герої поступово приходять до усвідомлення, що їхнє почуття жило переважно у словах і повідомленнях, а не в реальному досвіді спільного буття.

Виразно простежується злам віртуальної ідилії, коли герої вперше стикаються з реальною дійсністю. Її лист «*Jestem w ciąży. Teraz oszukiwałabym już dwie osoby. Nie mogę tego robić...*» (J.L. Wiśniewski, 2001, с. 291) [47].

(«Я вагітна. Тепер я обманювала б уже двох. Я не можу цього робити...»)[Я.Л. Вишневський пер. з пол. О. Кравець 4, с. 131] свідчить про повернення до життєвих обставин, де панують не емоційні ілюзії, а обов'язок, моральні дилеми та тілесна реальність. Момент внутрішнього зламу героїні – вона повертається до реальності, де домінують моральна відповідальність і страх завдати болю, тобто те, від чого її захищала віртуальна близькість. Порозуміння, що існувало між героями у віртуальному просторі, втрачає силу, адже його не підтримує спільний досвід чи взаємна присутність – лише слова, спогади та минулі відчуття.

Листи Якуба до жінки, яка їх уже не читає, – являються символом однобічного спілкування, що замінило діалог. Його прохання «*Znajdź mnie*

dzisiaj. Tak jak przed rokiem. Proszę, znajdź mnie. Uratuj!» (J.L. Wiśniewski, 2001, с.300) [47]. («*Знайди мене сьогодні. Так, як рік тому. Будь ласка, знайди мене. Врятуй!»*) [Я.Л. Вишневський пер. з пол. О. Кравець 4, с.303] звучить як відчайдушна спроба повернути втрачене емоційне єднання, але тепер це лише монолог, спрямований у порожнечу.

Вишневський показує, що віртуальне порозуміння не витримує зіткнення з реальністю: у момент, коли зникає ідеалізований простір слова, постають людські страхи, провина, безсилля й самотність. Любов, народжена в мережі, не здатна вижити поза нею, адже у віртуальному світі вона існувала як емоційна проекція, а не реальна взаємність.

У дослідженні О. Чаплінської та О. Юрчук підкреслено, що самотність у романі Януша Леона Вишневського «Самотність у Мережі» є не лише емоційним станом, а насамперед проявом кризи порозуміння у віртуальну епоху. Науковці зазначають, що розвиток інформаційних технологій призвів до деформації комунікативного досвіду людини, а отже – до втрати автентичності спілкування, у якому «зменшення безпосередніх міжособистісних контактів і зростання опосередкованих форм спілкування» зумовили «спотворену стратегію комунікації» [30, с.70].

Герої роману, шукаючи близькості в Мережі, переживають ілюзію емоційного зв'язку, однак не досягають справжнього розуміння – їхнє співбуття з Іншим блокується самотністю. Як зазначають авторки, джерелом цього екзистенційного стану є «нездатність потрапити в неповторний світ Іншого й проіннятися його змістом» [30, с.70].

Таким чином, порозуміння у віртуальній комунікації постає як неможливість справжнього діалогу, замінена симуляцією близькості, що лише підсилює внутрішню ізольованість людини.

Протиставлення сфер онлайн і офлайн, ідеального й реального, духовного та тілесного становить концептуальну основу авторського задуму. Вишневський підкреслює, що віртуальна комунікація створює лише видимість взаєморозуміння, але ніколи не забезпечує його повноти, адже позбавлена

фізичного контакту, невербальних проявів і справжнього досвіду людської присутності.

Отже, подвійність між віртуальною єдністю та реальною самотністю у романі покликана показати, що технічні засоби комунікації не замінюють справжнього людського контакту. Вони лише відкривають простір для тимчасової ідеалізації, яка розбивається об реальність, коли люди зустрічаються віч-на-віч.

У творчості Януша Леона Вишневського феномен порозуміння постає центральним концептом, який водночас набуває етичного, психологічного та естетичного виміру. Письменник осмислює його як ключ до духовного існування людини в добу інформаційних технологій, коли слово та емоція поступово замінюють безпосередній контакт, а віртуальний простір стає новою формою міжособистісної близькості.

У романі «*Samotność w Sieci*» порозуміння розгортається насамперед у площині віртуальної комунікації. Через текст Вишневський відтворює процес духовного єднання, що ґрунтується на довірі, емпатії й спільному переживанні самотності. Така форма порозуміння водночас постає і як цінність, і як ілюзія, оскільки існує лише в межах вербального коду, позбавленого справжнього досвіду.

Як зазначає О. В. Родний, сучасна технологічна доба формує новий тип міжлюдських відносин, у яких реальне спілкування дедалі частіше підмінюється віртуальними контактами. Науковець підкреслює, що цифрове середовище створює майже непереборні бар'єри між людьми, перетворюючи живу комунікацію на її імітацію – своєрідний «псевдозамінник реального спілкування», який лише поглиблює стан відчуження та самотності в мережевому просторі [23, с. 336].

Письменник показує, що у віртуальному світі герої здатні до глибокої емоційної відвертості – вони оголюють власні страхи, сумніви, спогади, будуючи ідеалізований образ співрозмовника. Перехід з онлайн-простору до реального життя руйнує ідеал порозуміння: між героями виникає дистанція,

породжена страхом, соціальними ролями та повсякденністю. Віртуальне кохання, позбавлене тілесного виміру, виявляється лише емоційною проекцією, а не повноцінним спільним досвідом.

У фінальній зустрічі героїв стає очевидним, що їхнє віртуальне порозуміння не змогло трансформуватися у стабільну, життєво вкорінену близькість. Тривала онлайн-комунікація давала їм ілюзію емоційної повноти: вони втамовували потребу у підтримці, довірі та безпечній відкритості, що сприяло поступовому формуванню дружби, а згодом – і взаємного почуття любові. Проте цей зв'язок не мав реального досвіду спільного життя, необхідного для витримування емоційної напруги та відповідальності поза межами віртуального простору.

Саме тому героїня, опинившись перед вибором між інтенсивним, але незакріпленим у реальності коханням та звичним, хоч і емоційно непродуктивним подружнім життям, обирає друге. Її рішення спричиняє глибокий біль Якубу, який не може прийняти раптового розриву й не розуміє мотивів її вчинку. Така розв'язка підкреслює ключову тезу розділу: віртуальна комунікація здатна створити потужну ілюзію близькості, але вона не завжди забезпечує фундамент, необхідний для реального порозуміння й тривалої взаємності у поза віртуальному світі.

Вишневський осмислює порозуміння як двовимірне явище: з одного боку – як етичну цінність, що відображає потребу людини в духовній близькості, емпатії та щирості у взаєминах; з іншого – як естетичний принцип, у межах якого слово перетворюється на художній інструмент для вираження дистанції, самотності й неможливості повного порозуміння між людьми.

Ця подвійність – онлайн / офлайн, ідеальне / реальне, духовне / тілесне – формує художню модель творчості Вишневського, у якій комунікація водночас наближає й віддаляє людей. Письменник утверджує думку, що технічні засоби спілкування не здатні повністю замінити автентичну людську присутність, бо справжнє розуміння можливе лише там, де поєднуються слово, досвід і відкрите серце. У цьому контексті творчість Януша Леона Вишневського

набуває особливої актуальності, адже його романи, зокрема «Samotność w Sieci», досліджують межі людського порозуміння в епоху технологічного посередництва.

Таким чином, порозуміння у творчості Януша Леона Вишневського є не лише проблематикою, а й етично-естетичним принципом. Воно визначає моральну глибину його героїв, структуру діалогу між ними та водночас окреслює межі сучасної людини, яка прагне духовної єдності у світі, що дедалі більше віддаляє новітніми технологіями та віртуальною реальністю.

Модернізована форма епістолярності (електронне листування) стає інструментом глибокого відкриття внутрішнього світу персонажів, водночас оголюючи парадокси віртуальної комунікації, яка здатна створювати ілюзію близькості, але не завжди веде до реальної взаємності .

Окреме місце у розділі займає аналіз діалогу між чоловіком і жінкою в прозі Вишневського. Письменник демонструє, що справжнє порозуміння є процесом, який потребує довіри, емпатії та моральної відкритості; водночас воно залишається крихким і може руйнуватися через страх, внутрішні травми, нерівність комунікативних можливостей чи невимовлені переживання. Порозуміння в його творах виявляється не лише психологічною, а й етичною категорією, що визначає характер і перспективи міжособистісних стосунків .

Порозуміння є стрижневим мотивом художнього світу Януша Леона Вишневського. Через внутрішні монологи, емоційні суперечності, технологічне посередництво та моральні дилеми письменник створює глибоку художню модель сучасної людини у пошуку взаємності, близькості та прийняття.

РОЗДІЛ 3.

ВІЗІЯ ТЕХНОЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ В РОМАНІ ЯНУША ЛЕОНА ВИШНЕВСЬКОГО «САМОТНІСТЬ У МЕРЕЖІ»

3.1. Технології як новий канал для міжособистісного зв'язку

Сучасна епоха позначена стрімким розвитком цифрових технологій, що докорінно змінили структуру міжособистісного спілкування. Людина ХХІ століття існує у двох взаємопов'язаних, але водночас суперечливих просторах – реальному та віртуальному. Ця дихотомія, за спостереженням О. Родного, породжує «псевдозамінник реального спілкування», унаслідок чого «технологічна сфера створює кордони між людьми, поглиблюючи проблему самотності у віртуальних мережах» [23, с. 336].

Соціокультурна комунікація виникає через обмін інформацією між учасниками за допомогою знаково-символічних систем, які розвиваються і модифікуються протягом історії. У сучасному глобалізованому суспільстві, як зазначають Дзьобань О.П. і Жданенко С.Б. [9, с. 10], інтенсивне збільшення обсягів комунікацій супроводжується ослабленням культурно-трансляційних процесів, перевагою інновацій над традиціями та зниженням суспільної значущості взаємодії.

Віртуальна комунікація, що стає якісно новим типом взаємодії, дозволяє одночасно взаємодіяти з багатьма суб'єктами, спрощує мовні засоби і підвищує швидкість обміну інформацією, але водночас створює ризики неправильного сприйняття повідомлень. Тому для досягнення справжнього порозуміння важливе усвідомлене використання цих технологічних каналів, поєднане з дотриманням етичних та культурних норм [9].

На початку ХХІ століття, коли було написано роман «*Samotność w Sieci*», головні герої спілкувалися через електронну пошту та текстові чати, що вважалися тоді новаторськими формами віртуальної взаємодії. Ці засоби

комунікації мали певну інтимність: вони вимагали часу, очікування відповіді, осмислення кожного слова. Вишневський показує, що саме повільність та текстуальність такого спілкування дозволяли героям пережити глибоке емоційне порозуміння – у світі, де лист стає формою сповіді.

Проте сучасний цифровий простір функціонує за іншими законами. Платформи на кшталт Facebook, Instagram, X (Twitter), TikTok, Telegram, WhatsApp, Discord чи Threads формують новий тип комунікації, заснований на миттєвості, фрагментарності та візуальності. Сьогодні взаємодія відбувається у форматі коротких повідомлень, емодзі, стікерів, фото й відео, що замінюють зміст глибиною враження.

Якщо у Вишневського листування мало форму інтелектуального та духовного діалогу, то сучасні користувачі дедалі частіше обмежуються поверхневими реакціями – «вподобайками», «коментарями» чи «сторізами», які лише створюють ілюзію спілкування. У цьому сенсі можна говорити про еволюцію від слова до зображення, від змісту до знаку, що впливає на глибину міжособистісного порозуміння.

Таким чином, порівняння романного світу «*Samotność w Sieci*» із сучасною цифровою реальністю показує, що технології не лише змінюють форму комунікації, а й трансформують саме поняття порозуміння. Якщо у Вишневського слово було актом щирості та інтимності, то нині комунікація часто стає елементом самопрезентації або візуального перформансу.

Вишневський інтуїтивно передбачив цю тенденцію: у його творах вже закладено відчуття, що техніка здатна зближувати й віддаляти водночас, створюючи нову, парадоксальну форму самотності – самотність у мережі, яка сьогодні охоплює мільярди користувачів у глобальному цифровому просторі.

У романі Вишневського герої спілкуються через e-mail або чат – формат, що вимагав часу, зосередженості і дозволяв тексту стати носієм емоційної відвертості. Цей режим спілкування давав можливість пережити відчуття справжньої близькості, яке з часом виявлялося крихким.

У сучасних мережах, як зазначає Jingjing Gu у дослідженні «*Social Media Affects the Way of Communication*», «соціальні медіа змушують змінити стиль і організацію комунікації» [33].

Тобто технології дозволяють швидко встановлювати зв'язки, але за рахунок глибини та осмисленості контактів. Цей зсув посилює ілюзію порозуміння у віртуальному просторі – яка, однак, залишається неповною та залежною від текстового або візуального образу іншого.

Порівняння формату спілкування героїв твору і сучасних платформ засвідчує: хоча технології розширюють можливості контакту, вони також роблять порозуміння більш поверхневим. У Вишневого слово стає мостом між двома самотніми свідомостями; сьогодні воно часто замінено флеш-повідомленнями, короткими відео чи лайками – що робить комунікацію доступнішою, але менш автентичною.

Сучасна доба позначена глибокими трансформаціями у способах міжособистісної комунікації. Віртуальний простір, який колись здавався лише технічним інструментом, нині став новою формою соціального буття, де встановлюються, підтримуються й руйнуються людські зв'язки. На зміну традиційним формам спілкування прийшли соціальні мережі – Facebook, Instagram, TikTok, Threads, Telegram, WhatsApp, Discord, Reddit та платформи для відеоспілкування Zoom, Microsoft Teams, Google Meet. Вони створюють ілюзію постійної присутності іншого, але водночас посилюють відчуття самотності та поверхневості контактів.

Як підкреслює Артур Засекін, віртуальна особистість формується на основі особливих соціальних настанов, що включають когнітивний, афективний та конативний компоненти (за Н. Хазратовою) [13, с. 3]. Водночас, у випадку, коли відсутні емоційно-ціннісні та поведінкові елементи, така особистість редукується лише до когнітивного рівня – тобто до набору інформації, цифрових знаків і зображень, позбавлених цілісної ідентичності. Унаслідок цього людина у віртуальному середовищі конструює власне «я»

через спосіб сприйняття та опису зовнішнього світу, який одночасно відображає і саму особистість автора цього опису [13].

Сучасні цифрові технології відкривають широкі можливості для встановлення контактів між людьми, забезпечуючи зручність, швидкість та ефективність комунікації. Віртуальний простір поступово перетворився на невід'ємну складову повсякденного життя, де здійснюється обмін інформацією, формуються нові соціальні зв'язки та відбуваються різні форми інтеракції між користувачами. Проте, онлайн-комунікація має низку специфічних рис, які необхідно враховувати задля збереження її ефективності та якості міжособистісних відносин.

Як приклад художньої інтерпретації цієї моделі можна навести героїв роману Вишневського «*Samotność w Sieci*», у яких віртуальна ідентичність поєднує когнітивні, афективні та конативні компоненти, водночас часто редукуючись до інформаційного образу, що відображає сприйняття себе й іншими у цифровому середовищі.

Як зазначає О.В. Родний, сучасна людина занурена у безперервний потік електронного листування, однак це не забезпечує глибшого контакту – навпаки, якість міжособистісного зв'язку поступово знижується. У романах Вишневського ця проблема постає як пошук автентичного діалогу, що не усуває, а лише оголює самотність сучасної людини. Письменник поєднує соціологічний і філософський підходи, осмислюючи комунікацію як ключ до розуміння людських взаємин у цифрову епоху. У подальшій творчості Вишневський послідовно осмислює взаємини між чоловіком і жінкою в контексті сучасних соціокультурних трансформацій, поєднуючи філософський та соціологічний ракурси, що залишається малодослідженим у вітчизняному літературознавчому дискурсі [23, с. 337].

Однією з ключових відмінностей цифрового спілкування є відсутність невербальних елементів, характерних для безпосередньої комунікації – таких як жести, міміка чи інтонація. Втрата цих компонентів може спричинити

непорозуміння, оскільки текстові повідомлення не завжди точно передають емоційний зміст або намір автора.

Тому ефективна взаємодія в онлайн-просторі вимагає використання альтернативних засобів вираження – зокрема, точного добору слів, контекстуальних позначень, емодзі або маркерів тону, що компенсують відсутність фізичної присутності. Зазвичай дистанційні комунікації потребують уважного ставлення до співрозмовника, емпатії та використання збалансованої, емоційно нейтральної мови, що сприяє збереженню взаємної довіри та розуміння у цифровому середовищі.

Януш Леон Вишневський посідає особливе місце в сучасній польській літературі, поєднуючи інтелектуальну рефлексію з популярною формою оповіді. Його творчість вирізняється фокусом на психології міжлюдських стосунків, феномені комунікації та самотності в добу цифрових технологій. На відміну від представників постмодерністського чи іронічного письма, Вишневський прагне до етичного виміру розуміння, поєднуючи емоційну чутливість із науковою раціональністю. У цьому сенсі він репрезентує тенденцію гуманістичного повороту в польській прозі початку ХХІ століття, де ключовими темами стають емпатія, діалог і пошук автентичності в умовах віртуалізованого світу.

Творчий доробок Януша Леона Вишневського відзначається глибоким психологізмом і послідовним осмисленням теми порозуміння як морального й емоційного зв'язку між людьми.

Як зазначає Л. В. Олійник, творчість Януша Леона Вишневського вирізняється поєднанням емоційної чутливості та інтелектуальної рефлексії, що зумовлює особливу глибину його художнього світу[21, с. 84]. У сучасних творах письменника, зокрема у збірках «Łóżko», «Molekuły emocji», «Sceny z życia za ścianą» та оповіданні «Na fejsie z moim synem», провідною стає тема порозуміння – як прагнення подолати самотність і віднайти гармонію між розумом і почуттям. Вишневський розглядає порозуміння як процес духовного зближення, що спирається на емпатію, діалог і готовність до прийняття іншого,

утверджуючи цим самим гуманістичний і етичний вимір сучасної польської прози [21, с. 84].

В епоху цифрових технологій питання емоційної близькості та комунікативної терапії набувають нового звучання. Письменник тонко передбачив феномен «віртуальної емпатії» – здатності технологічного спілкування частково компенсувати досвід самотності, не усуваючи при цьому глибинної потреби у справжньому людському контакті. У романі «*Samotność w Sieci*» Вишневський створює образ чоловіка, який прагне зрозуміти жінку, пропонуючи їй у віртуальному просторі те, чого часто бракує у реальному житті – розуміння та прийняття.

Слушно зауважує Л. Б. Поліщук, сприйняття роману «*Samotność w Sieci*» часто пов'язується з гендерною оптикою читача: критики підкреслюють здатність автора передати жіночий внутрішній світ настільки переконливо, що під час читання «забуваєш, що цю книжку написав чоловік» [20, с.15]. Така характеристика засвідчує універсальність письма Вишневського, який виходить за межі біологічної статі, демонструючи глибоке розуміння емоційної природи людини загалом [20, с.16].

Підсумовуючи викладене, можна ствердити, що творчість Януша Леона Вишневського посідає важливе місце у сучасній польській літературі завдяки особливому поєднанню психологічної проникливості та філософсько-етичної рефлексії. Письменник послідовно зосереджується на проблемі порозуміння як ключовій умові людської взаємодії, розкриваючи її через мотиви самотності, емпатії, діалогу та емоційної відкритості. Його твори – від «*Lóżko*» і «*Molekuły emocji*» до «*Sceny z życia za ścianą*» та «*Samotność w Sieci*» – відображають прагнення сучасної людини віднайти внутрішню гармонію й встановити автентичний зв'язок з Іншим.

У своїх художніх пошуках Вишневський уважно осмислює вплив цифрової доби на міжособистісні стосунки, показуючи, що віртуальна комунікація здатна породжувати ілюзію близькості та тимчасово знімати відчуття ізоляції, але не замінює реальної потреби в емоційній присутності.

Роман «*Samotność w Sieci*» стає яскравою ілюстрацією цього феномена, демонструючи, що справжнє порозуміння можливе лише там, де є готовність до прийняття, щирості та взаємної уразливості.

Висловлені Л.В. Олійник та Л.Б. Поліщук критичні спостереження підсилюють думку про універсальність письма Вишневського: його здатність відтворювати тонкі нюанси людських переживань виходить за межі гендерних чи соціальних обмежень. Це засвідчує не лише художню майстерність автора, а й його глибоке розуміння природи міжлюдських зв'язків у широкому гуманістичному вимірі.

3.2. Взаєморозуміння як моральна перспектива творів Януша Леона Вишневського

У межах аналізу міжособистісної взаємодії важливо звернути увагу на те, що порозуміння може проявлятися не лише як психологічний процес, але і як етичне рішення, пов'язане з внутрішніми цінностями й відповідальністю персонажів. У ситуаціях, де емоційна залученість поєднується з особистими та соціальними зобов'язаннями, постає потреба розглядати порозуміння в категоріях морального вибору.

Цей аспект чітко окреслюється у сюжетній лінії героїні роману «*Samotność w Sieci*», яка постає перед дилемою вибору між віртуальним коханням та реальним шлюбом. Емоційна глибина стосунків, що виникають у віртуальному просторі, пропонує їй почуття прийняття, щирості та внутрішньої значущості, яких бракує у повсякденних стосунках із чоловіком. Проте водночас такі стосунки позбавлені реального життєвого підґрунтя, необхідного для довготривалої та стабільної взаємності. Саме тому її рішення повернутися до шлюбної реальності виявляє складну внутрішню суперечність, у якій переплітаються почуття, моральні орієнтири та страх перед невизначеністю.

Постає питання, чи можна її вибір трактувати як акт свободи, чи, навпаки, як вияв страху перед змінами? З одного боку, повернення до усталеного життя

може бути інтерпретоване як прагнення уникнути ризику, що несе з собою нове кохання. З іншого – це рішення може розглядатися як свідома відповідальність за існуючі сімейні стосунки, що також має ознаки свободи, пов'язаної з моральним самовизначенням.

Така амбівалентність підкреслює багатовимірність поняття свободи у контексті людських стосунків. Розв'язання цієї дилеми впливає і на трактування поняття «справжніх почуттів» у романі. Віртуальне кохання видається більш щирим та емоційно насиченим, проте його неможливість перейти у реальне життя ставить під сумнів його стійкість.

Шлюб, позбавлений інтенсивності емоцій, але вкорінений у соціальній та моральній реальності, виявляється вибором, що віддзеркалює прагнення до стабільності й відповідальності. Таким чином, «справжність» почуттів у творі набуває розширеного змісту: вона не обмежується силою переживань, а включає також здатність цих переживань до життєвого втілення.

Особливо виразно проступає внутрішній стан героїні, для якої перспектива життєвих змін виявляється надмірно тривожною та загрозливою. Її поведінка свідчить про глибоку потребу у контролі та небажання вступати у простір невідомого, що безпосередньо впливає на формування її морального вибору. Наприклад її роздуми:

«A co będzie, jeśli jednak zmienili kod?» – myślała, czując się jak włamywacz».[47].

Навіть звичайна ситуація доступу до інформації викликає в неї почуття провини й страху. Це демонструє внутрішню напругу, яка виникає щоразу, коли героїня стикається з непередбачуваною або неконтрольованою подією. Вона «відчуває себе, як зламниця», тобто перебуває у стані постійного емоційного самоконтролю, що переходить у гіперчутливість до будь-яких можливих наслідків. Такий психоемоційний стан можна трактувати як метафоричне відображення її ставлення до потенційних змін у житті: невідомість сприймається як загроза, а не як можливість. Саме тому

перспективу нового життя з Якубом вона несвідомо ототожнює з ризиком, який прагне уникнути.

Також виразно демонструє амбівалентність її внутрішніх переживань у розмові з подругою:

«Jesteś pewna, że to dobry pomysł?» – zapytała Asia poważnym głosem.

– «Tak. Od kilku tygodni zasypiam, myśląc tylko o tym. I budzę się z tą samą myślą. Chcę wiedzieć, czy mi przebaczył.» (J.L. Wiśniewski, 2001, c.) [47].

Попри твердження про начебто впевненість у своїх діях, героїня керується не прагненням до нового початку, а потребою позбутися почуття провини. Формулювання *«Chcę wiedzieć, czy mi przebaczył»* демонструє, що її головним мотивом є не відповідальність за власні почуття, а бажання повернути собі внутрішню рівновагу.

Звідси випливає важливий висновок: героїня не рухається до змін, вона прагне зменшити внутрішній дискомфорт, зняти емоційну напругу, тобто чинить радше як людина, що уникає рішень, а не як особистість, здатна приймати їх вільно.

Найяскравіше її страх перед змінами виявляється у фразі:

«Gdy stanęła przed drzwiami biura, chciała uciekać.» (J.L. Wiśniewski, 2001, c.) [47].

Це безпосередній опис фізичної реакції на ситуацію, яка загрожує зламати створену нею внутрішню конструкцію «правильності» власного рішення. Героїня боїться побачити листи Якуба, бо вони можуть змусити її визнати, що її почуття були справжніми, а отже – що відмова від них була не вибором, а втечею. Цей момент засвідчує глибоку психологічну достовірність образу: страх перед почуттями, які можуть змінити життя, парадоксальним чином виявляється значно сильнішим, ніж страх залишатися у нещасливому шлюбі.

Узагальнюючи наведені фрагменти, можна ствердити, що вибір героїні не постає проявом автономної свободи, а радше виявляє дію внутрішніх бар'єрів, сформованих страхом перед невизначеністю та можливими наслідками

життєвих змін. Її повернення до шлюбних стосунків засвідчує не стільки осмислену моральну позицію, скільки прагнення зберегти знайому, хоч і емоційно незадовільну, стабільність. Таким чином, вибір героїні можна трактувати як спосіб уникнення ситуації, яка вимагала б від неї переоцінки власних почуттів та прийняття відповідальності за новий життєвий напрям.

У центрі поведінки головних персонажів лежить прагнення до безперервного переживання життєвої насолоди, насамперед сексуальної. Героїня, яка вже п'ять років перебуває у шлюбі, відчуває одноманітність і емоційну виснаженість стосунків. Вона шукає тих почуттів, що супроводжують зародження кохання: радісний внутрішній злет, очікування на знак уваги, передчуття зустрічей та інтимної близькості.

З огляду на це можна дійти висновку, що герої твору так і не змогли досягти справжнього порозуміння у власних почуттях у реальному житті, адже їхні дії радше відображають пошук втраченої емоційної новизни, ніж глибоке розуміння себе й одне одного.

Отже, роман як жанр вирізняється особливою глибиною й багат шаровістю, поєднуючи психологічне дослідження персонажів, розгалужену сюжетну структуру та широке охоплення суспільно значущих тем. Завдяки здатності одночасно відтворювати внутрішній світ героїв, вибудовувати складні взаємозв'язки й порушувати етичні, історичні та філософські питання, роман залишається одним із найуніверсальніших і найвпливовіших літературних жанрів.

У цьому контексті особливо показовою є манера письма Януша Леона Вишневського, який надає особливого значення психологічній достовірності стосунків між персонажами. У його творах міжособистісна динаміка постає не лише як частина сюжету, а як головний механізм розкриття теми порозуміння. Письменник уважно відтворює процес емоційного наближення, взаємного впізнавання та зіткнення почуттів, що дозволяє простежити еволюцію комунікації між героями – від нерозуміння й самотності до прагнення діалогу та духовної близькості. Саме така чутливість до внутрішніх переживань

персонажів формує унікальний стиль Вишневського й підкреслює гуманістичний вимір його прози.

Узагальнюючи проведений аналіз, варто наголосити, що поняття порозуміння у творчості Януша Леона Вишневського постає не лише емоційною чи психологічною категорією, а повноцінним гуманістичним проєктом. Письменник послідовно демонструє, що здатність до емпатії, діалогу та внутрішньої відкритості формує фундамент людських стосунків і водночас окреслює моральний горизонт сучасної особистості. У світі швидких технологічних змін, емоційної фрагментарності та зростаючої самотності саме порозуміння визначає можливість подолати відчуження, віднайти внутрішню рівновагу й вибудувати автентичний зв'язок з Іншим.

Через образи своїх героїв Вишневський послідовно підкреслює, що справжня близькість вимагає моральної зрілості, уміння слухати, приймати й не уникати відповідальності. Водночас письменник показує крихкість цього процесу: страх, невпевненість, психологічні бар'єри чи травматичний досвід можуть перешкоджати людині вийти за межі звичного життєвого сценарію. Саме тому його твори можна розглядати як своєрідну літературну лабораторію дослідження того, як народжується, розвивається і – часом – руйнується взаємне порозуміння.

Таким чином, у художньому світі Вишневського порозуміння постає не лише міжособистісним явищем, а універсальною гуманістичною цінністю, що визначає гідність людини і формує моральну тканину сучасного суспільства. Прагнення бути почутим і здатність почути іншого утворюють ядро цього дослідження, окреслюючи перспективу розвитку людських стосунків в умовах цифрової епохи.

Творчий доробок Януша Леона Вишневського постає значущим явищем сучасної літератури. У його текстах послідовно розкриваються складні взаємозв'язки між людською потребою в порозумінні, особливостями цифрової комунікації та тим, що критики означають як «хворобу цивілізації» – самотність і емоційне відчуження. Через аналіз страху перед змінами,

уникання відповідальності та пошуку безпечних форм емоційної взаємодії письменник створює важливий гуманістичний дискурс про природу міжособистісних стосунків у XXI столітті.

Саме через це віртуальне середовище Якуб отримує перше повідомлення від незнайомої жінки, яка, намагаючись утекти від нестачі любові та емоційного виснаження у шлюбі, обирає анонімність мережевого спілкування як безпечнішу форму «визнання». Водночас слушно відзначено парадоксальність її поведінки: попри бажання «говорити, як колись» – тобто щиро, без бар'єрів, у безпосередньому контакті – вона все ж звертається до інтернету, який забезпечує дистанцію та звільняє від реальних наслідків.

Такий парадокс ілюструє одну з ключових суперечностей сучасної комунікації: прагнення емоційної близькості поєднується зі страхом перед нею. Реакція Якуба лише поглиблює цю амбівалентність – попри власний страх перед новими почуттями, він поступово емоційно залежить від розмов із незнайомкою, опиняючись у пастці прив'язаності. Кульмінаційне зникнення жінки, таке ж раптове, як і її поява, виявляє крихкість віртуальних зв'язків і демонструє психологічну вразливість героїв.

Проведений аналіз показує, що цифровий простір у романі «*Samotność w Sieci*» постає не лише технічним середовищем комунікації, а символічною зоною психологічної втечі, де герої намагаються компенсувати брак порозуміння в реальному житті. Анонімність мережі дозволяє жінці висловлювати те, що в реальності є для неї неможливим. Якуб, попри початкову обережність, також піддається цій динаміці, потрапляючи у залежність від віртуальних розмов. У підсумку їхній зв'язок, побудований на емоційних проєкціях і безпечній дистанції, виявляється вразливим і нетривким.

Отже, мотив порозуміння в інтерпретаціях критиків та в художній будові твору Вишневського розкривається як глибока гуманістична проблема сучасності: цифрова комунікація дає ілюзію близькості, але водночас загострює фундаментальні суперечності людської психіки – страх зміни,

втручання реальності та необхідності приймати моральні рішення. Роман і його критичне прочитання демонструють, що справжнє порозуміння можливе лише через подолання внутрішніх бар'єрів, чого жодна технологія не може забезпечити.

У розділі «*Samotność*» збірки «*Nowe Oblicza współczesnej rzeczywistości*» автор підкреслює, що персонажі роману «*S@motność w sieci*» зображені як люди, котрі залишаються емоційно ізольованими серед натовпу. Вони поступово відкриваються до почуття й любові, які можливі лише у фрагментованому світі «самотніх серед людей». Соціальні мережі та Інтернет у цьому контексті стають єдиною реальною можливістю знайти емоційне зближення та щастя, коли традиційні форми спілкування виявляються недостатніми[34 с. 160].

У романі Вишневського персонажі представлені як «самотні серед натовпу», що підкреслює їхню внутрішню ізоляцію попри фізичну присутність у соціальному середовищі. Їхнє емоційне зближення через Інтернет не є поверхневим або випадковим; навпаки, воно виступає своєрідним рятівним механізмом – способом знайти взаєморозуміння і підтримку там, де реальне життя цього не забезпечує. Такий підхід демонструє, що порозуміння у романі не зводиться до миттєвої симпатії чи романтичного захоплення, а є вираженням глибокої екзистенційної потреби людини у контактності, визнанні її внутрішнього світу та морального обов'язку до іншого.

Таким чином, емоційні зв'язки героїв мають не лише психологічне, а й моральне значення: вони показують, що справжнє порозуміння вимагає щирості, готовності відкритися іншій людині та відповідальності за спільне емоційне поле. У цьому сенсі роман Вишневського трактує порозуміння як фундаментальну потребу людини, яка виходить за межі поверхневих почуттів і набуває ціннісного та морального виміру.

У статті Магдалени Рачек «*Janusz Leon Wiśniewski rozprawia się z samotnością – o Koniecu samotności*» читаємо, що роман Вишневського

користується значною популярністю, що свідчить про те, як сильно тема самотності й пошуку порозуміння резонує з читачами[35].

Це не просто художній прийом – це соціокультурний феномен: читачі «ловлять» саме ідею морального й етичного порозуміння[35].

З цього випливає важливий висновок: порозуміння, яке Вишневський зображує в романі, – це не лише особиста потреба героїв, а й суспільна потреба. Воно має моральний вимір, адже через Інтернет у світі, де традиційні суспільні зв'язки часто крихкі – люди шукають глибшу емоційну близькість, підтримку, визнання. Популярність роману серед широкого загалу доводить, що його теми не є просто літературними фантазіями – вони говорять до реальних переживань сучасного суспільства.

Призводить до твердження, що те порозуміння, яке панує між персонажами, – це не випадкова симпатія, а глибока екзистенційна (і водночас соціальна) потреба. І те, що ця потреба отримує відгук у читачів (як показує реакція на роман, згідно з Рачек), підтверджує його моральний і етичний сенс у ширшому культурному контексті.

Моральні цінності у творі утворюють протипагу сучасній кризі відчуження, відсутності справжніх зв'язків, емпатії і безпеці, особливо для жінок. Автор зображає потребу у безпеці не лише емоційній, а й фізичній. Порозуміння веде до подолання самотності як соціального та екзистенційного виклику. Воно не зводиться лише до поверхового спілкування, а є глибокою міжособистісною близькістю, що дає сенс життю.

Вишневський через призму жіночої психології та глобальних проблем часу показує моральний і духовний вимір любові і людських відносин, де порозуміння є тим, що рятує людину від ізоляції і зневіри. Загальна моральна перспектива його творчості – це цінність справжньої комунікації як запоруки людяності і взаємної підтримки в складному сучасному світі, де домінують війна, тоталізація і технологічне відчуження.

Отже, порозуміння в творах Януша Леона Вишневського – це моральний орієнтир, який допомагає розкрити глибину людських почуттів, подолати

самотність і будувати межі безпеки і довіри у стосунках, що є особливо актуальним у контексті сучасних соціальних і технологічних викликів.

3.3 Цифрова комунікація як феномен сучасності: погляд Вишневського

Вплив цифрових технологій на міжособистісне спілкування, зокрема руйнування традиційних схем комунікації, закономірності віртуального спілкування як симуляції реального контакту, а також проблеми самотності і трансценденції у цифровому середовищі.

Дослідження феномену цифрової самотності є надзвичайно важливим для розуміння сучасних соціальних і психологічних процесів, оскільки надмірне користування цифровими технологіями часто призводить до послаблення реальних соціальних зв'язків, ізоляції та тривожності.

Вчені Кушнерьова В.В., та Джежик О.В. доводять, що залежність від цифрових пристроїв формує у мозку схожі механізми, що й наркотична залежність, що погіршує емоційний стан і призводить до посилення почуття самотності. Соціальні мережі, які мали покращувати комунікацію, можуть підсилювати відчуття ізоляції, адже через відсутність невербальних сигналів і справжньої емоційної близькості цифрове спілкування часто не задовольняє базові потреби у контакті[15].

Так, доцільно стверджувати, що роман «*S@motność w sieci*» став одним із перших літературних творів, які відкрили тему комунікації героїв у цифровій епосі, оскільки був написаний у момент первинного формування віртуальних мереж і художньо осмислив феномен емоційної взаємодії онлайн.

Роман «*S@motność w sieci*» (2001) вийшов у період, коли цифрові мережі щойно починали активно проникати в повсякденність. ICQ, e-mail, чат-кімнати стали новим способом комунікації, але тема інтернет-інтимності, віртуального кохання та емоційної близькості онлайн у художній літературі ще майже не

була опрацьована, особливо в польському та центральноєвропейському контексті.

Тому можна обґрунтовано стверджувати, що Вишневський одним із перших ввів у літературний простір центральної Європи тему цифрової комунікації як повноцінного простору людських стосунків, а не як фон чи технічний елемент.

У світовій літературі справді траплялися ранні спроби художнього осмислення електронної комунікації, проте вони або залишалися малопомітними, або не приділяли уваги емоційним, любовним чи екзистенційним аспектам взаємодії в мережі, або ж не здобули культурної значущості. На цьому тлі роман Я. Л. Вишневського «*S@motność w sieci*» вирізняється тим, що перетворився на масштабне культурне явище: став бестселером, отримав екранізацію та здобув статус твору, що формує читача.

Саме Вишневському вдалося ввести в центр літературної дискусії тему інтернет-самотності, досвіду віртуальної емпатії та морально-психологічного виміру цифрової комунікації[22].

У цьому контексті є підстави стверджувати, що «*S@motność w sieci*» належить до перших у центральноєвропейському культурному просторі художніх творів, які по-справжньому окреслили проблему віртуальної комунікації та інтимності в цифрову епоху. У романі підкреслюється, що довірливе спілкування через Інтернет може створювати ілюзію близькості, проте реально герої стикаються з ізоляцією та неспроможністю передати справжні почуття та переживання через межі віртуальної реальності.

Автор досліджує парадокс, що, попри глобальне проникнення Інтернету у повсякденне життя, багато людей залишаються емоційно відчуженими і самотніми. Вони прагнуть емоційної близькості, але, зростаючи у цифровому світі, реально все частіше втрачають здатність до справжнього порозуміння. Вишневський показує, що у потоці віртуальної комунікації людські стосунки можуть звестися до поверхневого, формального рівня, а справжня глибина спільного досвіду губиться в непрозорих межах мережі.

Отже, роман пропонує погляд на сучасних людей, які у пошуках щирості та емоційної близькості нерідко опиняються у стані глибокої самотності й внутрішнього розриву між реальністю та ілюзією комунікації. Вишневський будує діалог на внутрішньому переживанні героїв, їхній філософській рефлексії, що дозволяє розкрити глибинні психологічні аспекти взаєморозуміння і непорозуміння. У соціальних мережах діалог має швидкий, поверхневий характер, часто позбавлений невербальних сигналів, що знижує рівень емпатії та сприяє формальності у спілкуванні.

Обидва типи діалогу мають свої унікальні характеристики: у романі він є концептуальним, глибоким, з відтінками філософських розмислів, що підпорядковані пошуку істини і порозуміння між людьми. У соцмережах стає популярним короткий, швидкий, нерідко емоційно заряджений формат, що породжує ризик фрагментації особистості, втрати справжнього сенсу спілкування та виникнення відчуття ізоляції[22].

В обох випадках сутність діалогу значною мірою залежить від рівня відкритості, емпатії та рівності учасників спілкування, що визначає успішність порозуміння.

Проведений аналіз засвідчує, що цифрові технології суттєво трансформують міжособистісну комунікацію, змінюючи не лише способи обміну інформацією, а й глибинні психологічні механізми взаємодії. Віртуальна сфера дедалі частіше виступає симуляцією реального контакту, пропонуючи зовнішню легкість спілкування при одночасному послабленні емпатії, втраті невербальних складників діалогу та зменшенні здатності до автентичної емоційної взаємодії.

Дослідження цифрової самотності, зокрема роботи В. В. Кушнерьової та О. В. Джежик, підтверджують, що надмірне використання соціальних мереж формує «залежнісну» модель поведінки й погіршує психоемоційний стан користувачів. Соціальні платформи, покликані підтримувати комунікацію, нерідко сприяють зростанню відчуття ізоляції через брак невербальних сигналів та неможливість досягти справжньої близькості[15]. Це робить

проблему цифрової самотності не лише психологічним, а й соціокультурним викликом, що потребує вироблення стратегій балансування між онлайн-взаємодією та живим міжособистісним контактом.

У цьому контексті цілком закономірним є звернення до художніх текстів, які першими відреагували на зміну комунікативної парадигми. Роман Я. Л. Вишневського «S@motność w sieci» став одним із ранніх і знакових творів, що художньо осмислили феномен цифрової комунікації у момент формування перших віртуальних мереж. На відміну від поодиноких світових спроб зображення електронних контактів, твір Вишневського актуалізував екзистенційні виміри мережевого спілкування, порушив проблеми інтернет-самотності, віртуальної емпатії та морального виміру порозуміння у цифрову добу.

Таким чином, роман не лише відбиває соціальні зміни початку ХХІ століття, а й пропонує глибоку психологічну й філософську рефлексію щодо того, як віртуальне середовище впливає на здатність людини до діалогу, близькості та автентичного самовираження. Відповідно, аналіз цифрової комунікації в контексті твору Вишневського дозволяє простежити амбівалентність сучасного досвіду: між свободою ілюзорної легкості взаємодії та ризиком глибокої самотності, що постає внаслідок втрати реального контакту.

Проведений аналіз довів, що цифрова епоха створює нові форми взаємодії між людьми, які водночас розширюють можливості для встановлення емоційного контакту й посилюють ризики поверхневості, відчуження та комунікативних ілюзій.

У творах Вишневського цифрова комунікація постає як лакмусовий папір для виявлення внутрішніх суперечностей героїв. У віртуальному просторі вони виявляються більш щирими, ніж у реальності, однак саме в цьому й полягає драматизм: технологічна відкритість не гарантує емоційної зрілості. Як засвідчують фрагменти тексту, письменник наголошує на крихкості

порозуміння у цифровому світі, де страх, травматичний досвід і психологічні бар'єри здатні зруйнувати навіть найінтенсивніший діалог.

Порозуміння в умовах цифрової комунікації в прозі Вишневського не є гарантованим наслідком технічного прогресу – навпаки, воно стає більш складним, суперечливим і залежним від внутрішнього світу особистості. Письменник переконливо демонструє, що цифрова епоха лише підсвічує фундаментальні проблеми людських стосунків, але не вирішує їх. Технології можуть бути засобом зближення, але справжнє порозуміння залишається етичним вибором, внутрішньою роботою і духовною потребою, що формує основу людяності навіть у світі цифрової фрагментарності.

ВИСНОВКИ

На основі пропонованого в роботі дослідження феномену порозуміння у романі *«Самотність в мережі»* Януша Леона Вишневського можна підсумувати, що категорія порозуміння в художній системі письменника функціонує не лише як емоційно-психологічний аспект міжособистісної взаємодії, але й як багатовимірний гуманістичний, етичний, соціокультурний і навіть цивілізаційний концепт, який формує цілісну картину сучасного комунікативного досвіду особистості.

У першому розділі роботи було окреслено теоретичні засади дослідження. У контексті герменевтичної традиції, зокрема в інтерпретаціях Г.Г. Гадамера, М. Гайдеггера, Ю. Габермаса та Е. Левінаса, порозуміння розглядається як фундаментальна форма взаємодії між людьми, що базується на відкритості, діалогічності та етичному визнанні Іншого. Як свідчать наведені у роботі теоретичні джерела, розуміння не може бути зведене до одномоментного схоплення сенсу – воно є процесом постійного «злиття горизонтів», у якому зустрічаються досвіди, інтенції, очікування та культурні коди учасників комунікації. Це положення є ключовим для аналізу художнього тексту, адже саме воно визначає динаміку інтерпретаційних стратегій читача та модель спілкування між персонажами, автором і читацькою свідомістю.

У літературознавстві поняття порозуміння постає як механізм інтерпретації художнього тексту, що поєднує раціональний аналіз і емоційне співпереживання. Робота показала, що у творчості Вишневського художня комунікація виступає особливим полем, у якому відбувається взаємодія авторського досвіду, наративної стратегії та читацького сприйняття. Тому теоретичні положення, наведені у першому розділі, слугують ґрунтом для подальшого аналізу порозуміння як структурно-змістового та семантичного ядра прози письменника.

У аналізі, присвяченому художньої системи творів Вишневського, встановлено, що поняття порозуміння пронизує всі рівні його письма:

сюжетний, психологічний, комунікативний, моральний та стилістичний. Центральними постають теми самотності, емоційної вразливості, прагнення до близькості та неможливості повного розуміння Іншого. Автор через внутрішні монологи, інтелектуальні роздуми, фрагментарні композиції та символічні жести створює простір для дослідження людських стосунків у всій їхній суперечливості.

Особлива увага приділена аналізу роману «Самотність у Мережі». Дослідження показало, що електронне листування в романі функціонує як модернізована форма епістолярної комунікації, яка розкриває інтимні переживання героїв, водночас оголюючи проблему ілюзорності віртуальної близькості. Саме в цій межовій формі – між реальним і віртуальним, між висловленим і невимовним – постає драматичний вимір порозуміння, у якому персонажі прагнуть знайти опору, але стикаються з власними страхами, травмами та суперечностями.

Важливим у цьому контексті є й етичний вимір стосунків, який Вишневський підкреслює через психологічні дилеми своїх персонажів. Як показує проведений аналіз, порозуміння виступає не лише процесом зчитування емоцій чи думок іншої людини, а моральним вибором, що передбачає відповідальність, прийняття, здатність до співпереживання. Подібне трактування порозуміння відповідає характеристиці його як моральної домінанти, наведеної у фрагментах тексту роботи, де підкреслюється, що воно формує «моральний горизонт сучасної особистості» та виступає противагою кризі відчуження у суспільстві.

У третьому розділі було розглянуто феномен цифрової комунікації, який у творчості Вишневського набуває особливої актуальності. Доведено, що письменник розглядає технологічне посередництво не лише як технічний інструмент взаємодії, а як нову форму існування людини у світі. Віртуальні канали зв'язку відкривають шлях до швидкого емоційного зближення, однак водночас підсилюють ризик самотності, поверхневості й втрати автентичного контакту з реальністю. У цьому контексті порозуміння постає як морально-

психологічна опора, що здатна подолати нестійкість сучасних комунікативних практик. Письменник підкреслює, що в добу технологій зростає потреба у глибинній, емпатійній та відповідальній комунікації, яка виходить за межі простого обміну інформацією та набуває екзистенційного значення.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що творчість Януша Леона Вишневського являє собою своєрідну «лабораторію» аналізу людських взаємин у контексті сучасної цифрової епохи. Письменник досліджує, як внутрішній діалог, усвідомлення власних емоцій та прагнення до щирості формують глибинний акт порозуміння, який не завжди може бути досягнутий, але завжди виступає ціннісною метою. Його герої перебувають у постійному пошуку близькості, долаючи психологічні бар'єри, травматичні досвіди, страхи та соціальні обмеження. Саме в цьому пошуку, який нерідко є болючим і внутрішньо суперечливим, розкривається гуманістична сутність його прози.

Таким чином, поняття порозуміння у творчості Вишневського є багат шаровим і глибоко екзистенційним феноменом. Воно охоплює взаємодію між людьми, внутрішній світ особистості, етичну відповідальність, культурні коди комунікації та вплив цифрових технологій на людські стосунки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що Вишневський створює у своїх творах унікальну модель порозуміння як моральної та естетичної домінанти, що формує ціннісний простір сучасної людини. Цей висновок відкриває перспективи подальших наукових досліджень, зокрема у напрямку порівняльного аналізу комунікативних моделей інших авторів доби цифрової трансформації, вивчення специфіки епістолярних форм у сучасній літературі та аналізу емоційно-психологічних аспектів віртуальної комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція. Київ, 2004. 118 с.
2. Васейко Ю. Семантичне наповнення концепту «чоловік» у збірці оповідань Я. Л. Вишневського «Sceny życia za ścianą». Науковий вісник ДДПУ ім. І. Франка. Серія філологічна. 2021. № 16. С. 45–51.
3. Васейко Ю., Касянчук Н., Моклиця А. Авторська інтерпретація концептів сум та самотності у романі Я. Л. Вишневського «Самотність у мережі». Волинь філологічна. 2022. № 33. С. 223–236.
4. Вишневський Я. Л. Самотність у мережі : роман / Януш Леон Вишневський ; пер. з пол. О. Кравець. – Харків : Махаон, 2006. – 384 с.
5. Габермас Ю. Дії, мовленнєві акти, мовленнєві інтеракції та життєвий світ / Ю. Габермас // Єрмоленко А. Комунікативна практична філософія : [підручник] / А. Єрмоленко. – К. : Лібра, 1999. – С. 287–324.
6. Гадамер Г.Г. Истина і метод: основи філософської герменевтики: у 2 т. Т. 1. Київ: Юніверс, 2000. 464 с.
7. Галаур С. Літературний дайджест. Януш Леон Вишневський: «Наука – це дружина...». Буквоїд. 2010. <https://bukvoid.com.ua/digest/2010/06/22/123035.html> (дата звернення: 10.08.2025).
8. Грищенко Н. В. Феномен самотності в житті сучасної людини. Вісник ХНУ. Серія «Філософія». 2012. Вип. 45. С. 76–80.
9. Дзьобань О. П., Жданенко С. Б. Віртуальні комунікації: роль і місце у сучасному світі. Правова інформатика. 2015. № 2(46). С. 9–16.
10. Інакший досвід: збагнути незбагненне. Філософська думка. 2019. № 3. С. 6–59.
11. Єжижанська Т. С. Проблеми комунікації у художньому тексті. Філологічні науки. 2012. Вип. 13. С. 28–33.
12. Єрмоленко А. М. Порозуміння. Енциклопедія Сучасної України. 2024. Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-882813> (дата звернення: 09.09.2025).

13. Засекін А. Комп'ютеризація та інтернетизація сучасного суспільства як фактори кіберзалежності здобувачів освіти // Перспективи та інновації науки. № 1 (35) (2024). С. 522-530
14. Кононенко І. Українська та польська мови: контрастивне дослідження. Київ, 2012. 809 с.
15. Кушнерьова В. В., Джежик О. В. Вплив соціальних мереж на співвідношення самооцінки та рівня домагань. Вчені записки ТНУ. Серія: Психологія. 2025. Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2025.2/26> (дата звернення: 03.04.2025).
16. Кочубейник О. М. та ін. Соціальний діалог у вимірах когнітивного спілкування. Кропивницький, 2018. 232 с.
17. Кропивко І. В. Українська і польська постмодерна проза. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 524 с.
18. Морозов А. «Інший» як центральна проблема етики Емануеля Левінаса. Філософія. 2014. № 14–9. С. 160.
19. Науменко Л. О. Герменевтичний підхід до аналізу художнього тексту. Наукові записки. 2020. Вип. 26. С. 238–239.
20. Олійник Л. В. Януш-Леон Вишневецький – романіст: особливості творчої манери. // Актуальні проблеми філології та перекладознавства. Т. 19 (2020). С. 82-85 DOI: <https://doi.org/10.31891/2415-7929-2019-19>
21. Олійник Л. В., Приймак І. В. Жанрова специфіка роману «Самотність у Мережі». Актуальні проблеми філології та перекладознавства. Т. 21 (2021). Частина 1. С. 91-96
22. Основи соціальної психології / За ред. М. М. Слюсаревського. Київ: Міленіум, 2018. 495 с.
23. Родний О. В. Роман «Самотність у мережі» у контексті симулятивної комунікації. // Вчені записки ТНУ. 2025. Том 36 (75) № 1 2025. Частина 1. С. 332-338.
24. Свендсен Л. Ф. Г. Філософія самотності. Львів: Видавництво Анетти Антоненко, 2017. 208 с.

25. Славістичні студії: зб. наук. праць. Хмельницький, 2022. Вип. 12. 229 с.
26. Степанченко О. Вплив використання соціальних мереж на формування суб'єктивного відчуття самотності. Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару. Дніпро: ДДУВС, 2023. С. 95–97.
27. Сукаленко Т. М. Метафоричне вираження концепту «жінка». Київ: Дім Д. Бураго, 2010. 240 с.
28. Фоміна Л. В., Скорбач Т. В., Кулікова І. І. Гендерна площина у сучасній літературі. Гендер. Екологія. Здоров'я. 2015. С. 258–259.
29. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 351 с.
30. Чаплінська О., Юрчук О. Екзистенціал самотності у сучасній польській прозі. Українська полонїстика. 2020. Вип. 17. С. 68–75.
31. Шевчук Я. «Ното ехсарранс». Герой сучасної польської та української «молодої» прози : [монографія]. - Житомир, 2012. 350 с.
32. Яручик О., Новосад І. Основні мотиви творчості Януша-Леона Вишневського. // Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи. 2019.
33. Gu Jingjing. Social Media Affects the Way of Communication. 2022. DOI: 10.54691/bcper.v7i.2676.
34. Kawa J. Oblicza samotności w literaturze pięknej na wybranych przykładach // Nowe oblicza współczesnej rzeczywistości / red. Jana Zimnego. 2020. S/ 151-164/
35. Raczek M. Wiśniewski rozprawia się z samotnością. 2020 // <https://www.trojmiasto.pl/kultura/Janusz-Leon-Wisniewski-rozprawia-sie-z-samotnoscia-o-Koncu-samotnosci-n140338.html>
36. Skowronek B. Strategie czytania powieści Janusza L. Wiśniewskiego “S@motność w Sieci”// Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicoletteraria IX (2009) S.40-50
37. Wiśniewski J. L. «*Samotność w Sieci*». Warszawa: Prószyński i S-ka, 2001. ISBN 83-7469-383-5.

RESUME

Praca magisterska poświęcona jest analizie problemu porozumienia w powieści «Samotność w Sieci» Janusza Leona Wiśniewskiego – jednego z najbardziej rozpoznawalnych utworów literackich ukazujących paradoksy komunikacji w epoce cyfrowej. W pracy podejmuję próbę całościowego, wieloaspektowego ujęcia fenomenu porozumienia, łącząc perspektywy literaturoznawcze, filozoficzne, hermeneutyczne i socjologiczne.

W pierwszym rozdziale przedstawiono teoretyczne podstawy badań, sięgając do koncepcji rozumienia i dialogu sformułowanych przez H.G. Gadamera, J. Habermasa, M. Heideggera oraz E. Lévinasa. Wskazano, że porozumienie jest dynamicznym procesem otwartości na Innego, aktem współobecności i etycznej odpowiedzialności, a w sztuce słowa – rezultatem interakcji między autorem, tekstem i czytelnikiem. Omówiono również komunikacyjne i interpretacyjne mechanizmy funkcjonowania tekstu literackiego, podkreślając rolę emocjonalnego odbioru, empatii i współtworzenia sensów.

Drugi rozdział koncentruje się na twórczości Janusza Leona Wiśniewskiego jako pisarza, który łączy precyzję naukowego myślenia z głębokim psychologizmem i wrażliwością. Szczególną uwagę zwrócono na temat porozumienia jako nadrzędnej kategorii w jego prozie. Analiza powieści «Samotność w Sieci» ukazuje, że więź między bohaterami rodzi się na tle ich egzystencjalnej samotności, braku emocjonalnej bliskości w realnych relacjach oraz potrzeby bycia wysłuchanym. W pracy wykazano, że internetowe listy pozwalają im przekraczać dotychczasowe lęki, a komunikacja w sieci staje się przestrzenią intensywnego dialogu, który uruchamia proces samopoznania. Jednocześnie autor powieści odsłania kruchość tak zbudowanego porozumienia: wirtualna bliskość, choć głęboka, okazuje się niewystarczająca wobec wymogów realnego życia, a spotkanie bohaterów w świecie fizycznym uwidacznia granice emocjonalnej symulacji.

W trzecim rozdziale podjęto analizę technologicznego kontekstu współczesnej komunikacji oraz jego wpływu na doświadczenie relacji międzyludzkich. Wskazano, że Wiśniewski przedstawia Internet jako przestrzeń paradoksalną: umożliwiającą niezwykłą otwartość i szczerłość, a jednocześnie sprzyjającą powstawaniu iluzji bliskości, która pozostaje tylko tekstową konstrukcją. Cyfrowa komunikacja, pozbawiona fizycznej obecności, gestu i spojrzenia, często nie prowadzi do pełnego porozumienia – lecz raczej do jego symulacji, zgodnie z założeniami filozofii symulaków. Autor powieści ukazuje, jak rozwój technologii wprowadza nowe formy samotności i oddalenia, a jednocześnie unaocznia pragnienie autentycznego kontaktu, którego sieć nie jest w stanie w pełni zastąpić.

W podsumowaniu pracy podkreślono, że «Samotność w Sieci» jest literacką refleksją nad kondycją współczesnego człowieka – zagubionego między potrzebą bycia zrozumianym a trudnością w budowaniu prawdziwej komunikacji. Porozumienie w powieści Wiśniewskiego ukazane zostało jako jednocześnie możliwe i nieuchwytnie: powstaje w słowie, ale wymaga realnej obecności; rodzi się w wirtualnej przestrzeni, lecz nie potrafi się tam w pełni urzeczywistnić. Praca udowadnia, że problem porozumienia stanowi nie tylko kluczowy motyw prozy pisarza, ale także ważny punkt odniesienia dla współczesnych badań nad komunikacją, relacjami i emocjonalnością w epoce cyfrowej.